

Oficiul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului

ROMÂNIA

ALEGERILE PREZIDENTIALE

22 noiembrie și 6 decembrie 2009

Raportul Final al Misiunii Reștrânse de Observare a Alegerilor
OSCE/ODIHR

Varșovia
17 februarie 2010

CUPRINS

I.	SUMAR.....	1
II.	INTRODUCERE ȘI MULȚUMIRI	3
III.	CONTEXTUL POLITIC	3
IV.	CADRUL LEGISLATIV ȘI SISTEMUL ELECTORAL	4
V.	ADMINISTRAȚIA ELECTORALĂ	6
A.	STRUCTURA ȘI COMPONENTA ADMINISTRAȚIEI ELECTORALE	6
B.	SECȚIILE DE VOTARE SPECIALE ȘI MECANISMELE DE PREVENIRE A FRAUDEI	7
C.	VOTAREA ÎN AFARA ȚĂRII ȘI VOTAREA CU URNA MOBILĂ.....	8
VI.	ÎNREGISTRAREA ALEGĂTORILOR.....	9
VII.	ÎNSCRIEREA CANDIDAȚILOR.....	10
VIII.	CAMPANIA ELECTORALĂ	11
IX.	MASS-MEDIA	13
A.	PEISAJUL MEDIATIC GENERAL	13
B.	CADRUL LEGISLATIV PENTRU MASS-MEDIA.....	13
C.	MONITORIZAREA MEDIA EFECTUATĂ DE MIȘIUNEA OSCE/ODIHR.....	15
X.	PARTICIPAREA FEMEILOR	17
XI.	PARTICIPAREA MINORITĂȚILOR NAȚIONALE.....	17
XII.	OBSERVATORII LOCALI.....	18
XIII.	RECLAMAȚII ȘI CONTESTAȚII PRE-ELECTORALE.....	19
A.	MECANISMELE PENTRU RECLAMAȚII ȘI CONTESTAȚII	19
B.	REZOLVAREA RECLAMAȚIILOR ȘI CONTESTAȚILOR.....	19
XIV.	PROCEDURILE DIN ZIUA ALEGERILOR.....	20
XV.	COMPILAREA ȘI CENTRALIZAREA REZULTATELOR	21
XVI.	RECLAMAȚII ȘI CONTESTAȚII POST-ELECTORALE	23
XVII.	RECOMANDĂRI	25
A.	CADRUL LEGISLATIV	25
B.	ADMINISTRAȚIA ELECTORALĂ.....	25
C.	ÎNREGISTRAREA ALEGĂTORILOR	26
D.	ÎNSCRIEREA CANDIDAȚILOR	26
E.	CAMPANIA ELECTORALĂ.....	26
F.	MASS-MEDIA	26
G.	VOTAREA, NUMĂRAREA VOTURILOR, CENTRALIZAREA ȘI ANUNȚAREA REZULTATELOR.....	27
H.	RECLAMAȚII ȘI CONTESTAȚII	28
I.	OBSERVAREA ALEGERILOR	28
	ANEXA: REZULTATELE ALEGERILOR	29
	DESPRE OSCE/ODIHR	30

ROMÂNIA
ALEGERILE PREZIDENȚIALE
22 noiembrie și 6 decembrie 2009

Raportul Final al Misiunii Restrânse de Observare a Alegerilor OSCE/ODIHR*

I. SUMAR

Ca urmare a unei invitații oficiale de a observa alegerile prezidențiale și în conformitate cu recomandările Misiunii de Evaluare a Necesităților, Oficiul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului al OSCE (OSCE/ODIHR) a deschis o Misiune Restrânsă de Observare a Alegerilor (LEOM) pentru alegerile prezidențiale din România din data de 22 noiembrie 2009. Misiunea OSCE/ODIHR a evaluat conformitatea procesului electoral cu angajamentele OSCE și cu alte standarde pentru alegeri democratice, precum și cu legislația națională.

Alegerile prezidențiale au avut loc într-un climat caracterizat de respect pentru libertățile politice fundamentale și s-au desfășurat în general în conformitate cu angajamentele OSCE și cu standardele internaționale pentru alegeri democratice, precum și cu legislația națională. Cu toate că autoritățile au făcut demersuri pentru a remedia unele deficiențe observate la primul tur de scrutin și pentru a investiga neregulile semnalate, sunt necesare în continuare eforturi de soluționare a punctelor slabe rămase pentru a îmbunătăți procesul electoral și pentru a spori încrederea publică.

Libertatea de asociere, libertatea de exprimare și libertatea de mișcare au fost respectate în cursul unei campanii electorale în general calme, dar competitive. Cu toate acestea, au fost utilizate materiale de campanie anonime cu conținut negativ, în special la al doilea tur de scrutin. Un exemplu este reprezentat de un videoclip care îl înfățișa pe Președintele în exercițiu, Dl. Traian Băsescu, aparent lovind un băiat în timpul campaniei sale electorale din 2004. Acest videoclip a fost publicat și transmis de toate canalele principale de televiziune. Dl. Băsescu a negat că incidentul ar fi avut loc, declarând că înregistrarea a fost manipulată. Un alt element important al campaniei a fost un referendum pentru reforma Parlamentului, anunțat de Președinte pentru aceeași zi ca și primul tur al alegerilor. Acest referendum a fost unul dintre punctele centrale ale campaniei Președintelui în exercițiu, fapt ce a fost puternic criticat ca fiind o măsură populistă de contracandidații săi și de alți interlocutori.

În general, legislația electorală oferă o bază adecvată pentru desfășurarea alegerilor democratice. Totuși, amendarea legilor electorale prin intermediul ordonanțelor de urgență, cum s-a procedat în septembrie 2009, trebuie evitată, deoarece ocolește procedurile parlamentare obișnuite. În plus, amendarea legislației electorale cu atât de puțin timp înaintea alegerilor nu este în conformitate cu bunele practici electorale. Mai mult, anumite prevederi legale ar trebui revizuite pentru a îmbunătăți procesul electoral și a spori transparența acestuia. De exemplu, deși legea electorală conține prevederi referitoare la observarea alegerilor de către organizații ale societății civile, mass-media și observatori internaționali, partidele politice și candidații nu au dreptul de a numi observatori. De asemenea, legea nu acordă candidaților independenți dreptul la reprezentare în administrația electorală. În încheiere, faptul că nu toate hotărârile Biroului Electoral Central (BEC), inclusiv cele referitoare la contestații privind propriile activități, sunt supuse controlului jurisdicțional nu este pe deplin conform angajamentelor OSCE.

* Singura versiune oficială a acestui document este cea în limba engleză.

Administrația electorală, condusă în paralel de Autoritatea Electorală Permanentă (AEP) și de BEC constituit *ad hoc*, a administrat alegerile într-o manieră profesionistă, cu toate că este posibil ca emiterea târzie a instrucțiunilor și clarificărilor de către BEC să fi dus în unele cazuri la aplicarea inconsecventă a procedurilor. O oarecare controversă la aceste alegeri a fost cauzată de utilizarea secțiilor de votare speciale pentru alegătorii care în ziua votării s-au aflat în afara localității de domiciliu. Numărul acestor secții de votare speciale a fost limitat și au fost introduse măsuri de siguranță suplimentare pentru a se limita posibilitatea votului multiplu. Însă numărul limitat al secțiilor de votare împreună cu procedurile de siguranță suplimentare au avut ca rezultat cozi considerabile și întârzierea trecerii alegătorilor pe la urne. În fapt, nu a existat niciun mecanism sigur cu ajutorul căruia comisiile de votare să poată verifica faptul că un alegător nu a votat deja în altă parte. Acest fapt a creat o atmosferă de suspiciune privind posibilele abuzuri la secțiile de votare speciale.

În general, interlocutorii Misiunii OSCE/ODIHR nu au pus la îndoială corectitudinea generală a listelor de alegători. Listele permanente de alegători sunt actualizate pe baza registrelor de evidență a populației în funcție de domiciliu. La secțiile de votare speciale și la secțiile de votare din străinătate, toți alegătorii au fost înscrși pe listele suplimentare.

BEC a înscris 12 candidați la funcția de Președinte în cadrul unui proces cuprinzător; nouă nominalizați de către partide politice și trei candidați independenți. Printre candidații înscrși nu s-a numărat nicio femeie. Femeile sunt insuficient reprezentate în Parlament și în Guvern, însă au fost bine reprezentate în administrația electorală. Doi candidați aparținând minorităților (de etnie maghiară și respectiv romă) s-au numărat printre candidații înscrși.

România are un peisaj mediatic dinamic și pluralist, care include difuzori publici și privați și o gamă variată de publicații. Luată ca întreg, în perioada alegerilor mass-media au oferit electoratului un spectru larg de informații și opinii politice, în special prin intermediul emisiunilor de știri și al celor cu subiect electoral, ceea ce a permis alegătorilor să facă o alegere în cunoștință de cauză. Candidații au dreptul la timpi de antenă gratuit în media audiovizuale publice și private. Difuzorii privați care optează să ofere timpi de antenă gratuit trebuie să îi ofere tuturor competitorilor în condiții egale. Reguli similare se aplică reflectării campaniei în emisiunile de știri. Totuși aceste prevederi s-au dovedit dificil de implementat, datorită faptului că unii candidați au beneficiat de acoperire în timpul îndeplinirii îndatoririlor lor oficiale și datorită nivelurilor diferite de activități de campanie ale fiecărui candidat.

Monitorizarea mass-media efectuată de Misiunea OSCE/ODIHR a arătat că postul public TVR 1 a oferit în general acoperire echilibrată, imparțială și corectă ambilor candidați la ambele tururi de scrutin, cu toate că acoperirea pe care a oferit-o campaniei în emisiunile de știri a fost proporțional modestă. TVR 1 a acordat tuturor candidaților acces egal la timpi de antenă gratuit în emisiunile sale dedicate alegerilor. Unele posturi private de televiziune au oferit o acoperire echilibrată în emisiunile de știri, iar altele au avut un ton foarte critic la adresa Președintelui în exercițiu. În rândul ziarelor monitorizate de Misiunea OSCE/ODIHR, situația a fost similară.

În conformitate cu metodologia standard OSCE/ODIHR, Misiunea nu a efectuat o observare cuprinzătoare și sistematică a procedurilor din ziua alegerilor, însă a vizitat un număr restrâns de secții de votare atât la primul tur de scrutin, cât și la cel de-al doilea. La ambele tururi de scrutin, votarea în secțiile de votare obișnuite vizitate de observatorii Misiunii OSCE/ODIHR s-a desfășurat într-o manieră în general calmă și ordonată, procedurile fiind de regulă respectate. În schimb, votarea în majoritatea secțiilor de votare speciale vizitate pe 22 noiembrie a fost lentă, în special în centrele urbane. Pe 6 decembrie, în majoritatea secțiilor de

votare speciale vizitate votarea a decurs, în absența procedurilor datorate referendumului, mai puțin lent decât la primul tur de scrutin. La secțiile de votare vizitate, numărarea voturilor s-a desfășurat la ambele tururi de scrutin într-o manieră profesionistă și transparentă, în pofida unor probleme minore de procedură. Deseori procesele verbale de consemnare a rezultatelor nu au fost afișate la secția electorală, cu toate că legea electorală cere acest lucru.

Disputele referitoare la alegeri au fost în general soluționate în mod eficient și în timp util în cursul întregului proces electoral. Trei cereri adresate Curții Constituționale pentru invalidarea primului tur de scrutin au fost respinse. După al doilea tur de scrutin, alianța politică dintre PSD și Partidul Conservator a cerut repetarea turului al doilea, susținând că rezultatul a fost afectat de fraude la scară largă. După renumărarea tuturor buletinelor de vot invalidate la BEC, Curtea Constituțională a respins cererea și a validat alegerea D-lui Traian Băsescu.

II. INTRODUCERE ȘI MULȚUMIRI

Ca urmare a unei invitații din partea Misiunii Permanente a României pe lângă Organizațiile Internaționale de la Viena și în conformitate cu recomandările Misiunii de Evaluare a Necesităților¹ desfășurate în București de Oficiul pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului al OSCE (OSCE/ODIHR) între 23-25 septembrie, OSCE/ODIHR a deschis pe data de 28 octombrie 2009 o Misiune Restrânsă de Observare a Alegerilor (LEOM) pentru alegerile prezidențiale din România din anul 2009. Misiunea OSCE/ODIHR a fost condusă de Vadim Zhdanovich și alcătuită din 11 experți și 14 observatori pe termen lung (LTO) din 17 state participante OSCE. Observatorii pe termen lung au fost detașați în București și în șase centre regionale din toată țara.

Misiunea OSCE/ODIHR a evaluat conformitatea procesului electoral cu angajamentele OSCE și cu alte standarde pentru alegeri democratice, precum și cu legislația națională. Acest raport final este publicat în urma celor două rapoarte privind constatările și concluziile preliminare care au fost făcute publice în cadrul unor conferințe de presă pe 23 noiembrie și respectiv 7 decembrie.²

În conformitate cu metodologia standard OSCE/ODIHR, Misiunea OSCE/ODIHR a inclus observatori pe termen lung, însă nu și observatori pe termen scurt. Misiunea nu a efectuat o observare cuprinzătoare și sistematică a procedurilor din ziua alegerilor, însă a vizitat un număr restrâns de secții de votare la primul și la al doilea tur de scrutin.

Misiunea OSCE/ODIHR dorește să mulțumească autorităților din România pentru invitația de a observa alegerile, Biroului Electoral Central și Autorității Electorale Permanente pentru cooperare și pentru furnizarea documentelor de acreditare, și Ministerului Afacerilor Externe pentru asistență și cooperare. Misiunea OSCE/ODIHR dorește de asemenea să-și exprime aprecierea pentru cooperarea acordată de alte instituții naționale și locale ale statului, autorități electorale, candidați, partide politice și organizații ale societății civile.

III. CONTEXTUL POLITIC

Alegerile prezidențiale anunțate de Guvernul României pe data de 2 septembrie 2009 s-au

¹ Vezi raportul la http://www.osce.org/documents/odihr/2009/10/40764_en.pdf.

² Vezi rapoartele privind constatările și concluziile preliminare pentru ambele tururi de scrutin la <http://www.osce.org/odihr-elections/40765.html>.

desfășurat în două tururi de scrutin, pe 22 noiembrie și 6 decembrie. Ca urmare a revizuirii Constituției în anul 2003, alegerile prezidențiale s-au desfășurat pentru prima dată separat de alegerile parlamentare. În aceeași zi cu primul tur de scrutin a avut loc un referendum, la inițiativa Președintelui Traian Băsescu, pentru transformarea Parlamentului într-unul unicameral și pentru limitarea numărului membrilor acestuia la 300.

Alegerile prezidențiale s-au derulat pe fundalul unei crize guvernamentale. În urma alegerilor parlamentare din noiembrie 2008, guvernul a fost format de Partidul Democrat Liberal (PD-L), de centru-dreapta, și de Partidul Social Democrat (PSD), de centru-stânga. Pe data de 1 octombrie 2009, membrii guvernului nominalizați de PSD au demisionat în urma demiterii Ministrului Administrației și Internelor, nominalizat de PSD, de către Primul Ministru Emil Boc (PD-L), ca urmare a afirmației celui dintâi că PD-L se pregătește să manipuleze alegerile. Pe data de 13 octombrie, Parlamentul a adoptat o moțiune de cenzură împotriva părții rămase a Guvernului Boc. Un nou Prim Ministru a fost nominalizat de Președintele Băsescu, însă pe data de 4 noiembrie acesta nu a reușit să primească votul de încredere în Parlament. Pe 6 noiembrie, Președintele l-a mandatat pe Liviu Negoită (PD-L), Primarul sectorului 3 al municipiului București, să formeze un nou Guvern. Acesta a înaintat Parlamentului lista membrilor Guvernului propus de el pe 9 noiembrie. Însă Parlamentul nu a luat în considerare propunerea Președintelui.³

Criza guvernamentală a modificat configurația cadrului de campanie pre-electoral. Din partener de coaliție al PD-L, PSD a devenit, împreună cu Partidul Național Liberal (PNL), unul dintre principalele partide de opoziție.

IV. CADRUL LEGISLATIV ȘI SISTEMUL ELECTORAL

Președintele României este ales prin vot direct pentru un mandat de cinci ani și are dreptul la cel mult două mandate. Pentru a fi ales în primul tur de scrutin, un candidat trebuie să obțină voturile a mai mult de jumătate din alegătorii înscriși în liste. Dacă niciun candidat nu îndeplinește această cerință, un al doilea tur de scrutin are loc la două săptămâni după primul; la acesta participă cei doi candidați care au obținut cel mai mare număr de voturi. Candidatul care obține majoritatea voturilor valabil exprimate în al doilea tur de scrutin este declarat ales.

Legislația principală care reglementează alegerile prezidențiale constă în Constituția României (adoptată în 1991 și revizuită în 2003 în urma unui referendum) și Legea pentru alegerea Președintelui României (2004; denumită în continuare legea alegerilor prezidențiale), amendată prin Ordonanța de Urgență a Guvernului 95/2009. Ordonanța, care a fost adoptată pe data de 2 septembrie 2009 și a intrat în vigoare în ziua următoare, a avut drept scop consolidarea legii anterioare prin înlăturarea referirilor la Legea alegerilor parlamentare din 2004, care a fost amendată în 2008.⁴ Noile elemente introduse de Ordonanța de Urgență includ printre altele (1) prevederi referitoare la înființarea secțiilor de votare speciale pentru alegătorii care în ziua votării se află în altă localitate decât cea de domiciliu și (2) prevederi care stipulează acordarea de timpi de antenă gratuită candidaților de către difuzorii privați care decid să acopere

³ Articolul 72 al "Regulamentului ședințelor comune ale Camerei Deputaților și Senatului" adoptat în 1992 prevede că birourile permanente ale Parlamentului, în termen de 15 zile de la primirea programului Guvernului și listei Miniștrilor de la Primul Ministru desemnat, trebuie să stabilească data ședinței comune a comisiilor speciale pentru audierea Miniștrilor desemnați. Ulterior, concluziile comisiilor trebuie înaintate cu titlu de opinie consultativă ambelor camere ale Parlamentului.

⁴ Această consolidare a fost necesară datorită faptului că de regulă alegerile prezidențiale și parlamentare nu mai au loc în aceeași zi, spre deosebire de situația dinainte de revizuirea Constituției în 2003.

campania electorală. Practica modificării legislației electorale cu puțin timp înaintea alegerilor, deși un aspect recurent în România, nu este în conformitate cu bunele practici electorale;⁵ pe lângă aceasta, modificarea legislației electorale prin intermediul ordonanțelor guvernamentale este o practică foarte neobișnuită, care ocolește procesul legislativ, punând astfel sub semnul întrebării atât principiul constituțional al separării puterii legislative și executive, cât și cerința potrivit căreia chestiunile electorale trebuie să fie reglementate prin legi organice.

În general, legislația electorală oferă o bază adecvată pentru desfășurarea alegerilor democratice. Cu toate acestea, anumite prevederi trebuie revizuite pentru a îmbunătăți procesul electoral și pentru a spori transparența acestuia. Acestea includ: (1) prevederea referitoare la observatori care exclude reprezentanții partidelor politice și candidaților de la observarea procesului votării, fapt ce este mai ales în dezavantajul candidaților independenți, care nu au dreptul de a fi reprezentați în birourile electorale la niciun nivel; (2) prevederea referitoare la selectarea cetățenilor ce urmează a fi incluși în tragerea la sorți pentru numirea președinților și locșitorilor Birourilor Electorale ale Secțiilor de Votare (BESV) când numărul juriștilor este insuficient pentru ocuparea tuturor posturilor, prevedere care este prea vagă și deschisă la implementări arbitrare; și (3) prevederile referitoare la reclamații și contestații, care sunt lipsite de claritate în special în ce privește etapa post-electorală și care nu oferă mijloace efective de remediere legală împotriva unor decizii ale Biroului Electoral Central (BEC).

Finanțarea partidelor politice și campaniilor este reglementată prin Legea privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale (2006, amendată cel mai recent în 2009). Autoritatea competentă pentru controlul finanțării campaniilor și pentru implementarea legii este Autoritatea Electorală Permanentă (AEP), care exercită acum funcțiile care conform legislației anterioare erau competența Curții de Conturi.⁶ Legea stabilește anumite interdicții și restricții, inclusiv un plafon pentru cheltuielile de campanie.⁷ Dacă limita este depășită, partidul sau candidatul independent urmează a fi amendat; în plus, trebuie să contribuie la bugetul de stat cu o sumă egală cu excedentul cheltuit. Candidaților li se permite să își finanțeze campaniile prin donații, care trebuie să fie declarate la AEP și nu pot fi folosite decât după ce au fost declarate. Declararea și raportarea cheltuielilor pentru campanie sunt cerute numai după alegeri și trebuie efectuate în termen de 15 zile de la publicarea rezultatelor finale. Dacă este necesar, AEP poate cere documente suplimentare în termen de alte 15 zile, iar în termen de 30 de zile trebuie să se pronunțe cu privire la respectarea de către fiecare candidat a prevederilor legale. Deciziile AEP cu privire la implementarea acestei legi pot fi contestate la Curtea de Apel București.

⁵ Codul de bune practici în materie electorală al Comisiei Europene pentru Democrație prin Drept (Comisia de la Veneția) a Consiliului Europei stipulează: "Elementele fundamentale ale legislației electorale, în particular sistemul electoral propriu-zis, componența comisiilor electorale și delimitarea circumscripțiilor, nu trebuie amendate cu mai puțin de un an înaintea unui scrutin, sau trebuie să fie înscrise în constituție sau la un nivel mai înalt decât legea obișnuită."

⁶ Curtea de Conturi își menține atribuția de a controla subvențiile primite de partidele politice de la bugetul de stat.

⁷ Pentru alegerile prezidențiale, plafonul maxim de cheltuieli pentru un partid sau o alianță politică care a nominalizat un candidat la președinție înscris, sau pentru candidații independenți, este de 25.000 salarii minime. Salariul minim oficial în 2009 era de 600 RON (aproximativ 140 Euro); prin urmare, plafonul cheltuielilor pentru fiecare partid sau alianță care a nominalizat un candidat, sau pentru candidații independenți, se situa în jurul a 3,5 milioane Euro.

V. ADMINISTRAȚIA ELECTORALĂ

A. STRUCTURA ȘI COMPONENTA ADMINISTRAȚIEI ELECTORALE

Alegerile prezidențiale din 2009 au fost administrate de două administrații distincte: AEP și o structură de birouri electorale cu trei niveluri care se constituie de fiecare dată când au loc alegeri și al cărei nivel superior este reprezentat de BEC. Nivelul de mijloc a cuprins 48 birouri electorale: un Birou Electoral Județean (BEJ) pentru fiecare dintre cele 41 de județe din România, un birou pentru fiecare dintre cele șase sectoare ale Municipiului București și unul pentru secțiile de votare din străinătate. Scrutinul a fost administrat de 21.706 BESV.⁸

AEP este o autoritate electorală independentă, înființată în 2004 și prevăzută în Constituția României. În perioadele dintre alegeri, AEP asigură continuitatea instituțională electorală și întocmește propuneri către Parlament referitoare la reforma electorală și îmbunătățirea legislației electorale. În timpul perioadei electorale, AEP are o serie de obligații legale, inclusiv aceea de a oferi asistență prefectilor și primarilor la delimitarea zonelor aferente secțiilor de votare și aprobarea tuturor candidaților pentru funcția de președinte și locțiitor al BESV.

AEP a numit membri în BEC și birourile electorale de nivel mediu și le-a susținut prin detașarea de personal tehnic. Totuși, AEP nu și-a îndeplinit obligația de a numi un reprezentant în fiecare birou electoral de nivel mediu și nu a putut numi reprezentanți în 14 BEJ, datorită lipsei de resurse.

BEC a avut autoritate generală asupra procesului electoral. A fost format din 17 membri, printre care s-au numărat cinci judecători ai Înaltei Curți de Casație și Justiție. Judecătorii aleg președintele și vicepreședintele BEC din rândul lor. Componenta BEC a inclus și președintele și cei doi vicepreședinți ai AEP și nouă reprezentanți ai partidelor politice care au participat la alegeri nominalizând candidați la funcția de Președinte.⁹ Însă cei trei candidați independenți la funcția de Președinte nu au fost reprezentați la niciun nivel al administrației electorale, deoarece legea nu prevede reprezentarea lor.

BEC și birourile de nivel mediu au ținut ședințe zilnice și au adoptat decizii cu majoritate de voturi. În mod regretabil, ședințele nu au fost deschise publicului.¹⁰ În plus, BEC a hotărât că procesele verbale ale ședințelor sale nu sunt documente publice, fapt ce a redus efectiv transparența procesului. A emis o serie de instrucțiuni prin intermediul unor comunicate,¹¹ uneori foarte aproape de cele două zile ale scrutinului. Multe dintre aceste comunicate aveau drept scop instruirea birourilor electorale de nivel inferior cu privire la chestiuni legate de organizarea procesului electoral. Cu toate că BEC a rezolvat cu promptitudine toate aceste chestiuni, este posibil ca emiterea târzie a instrucțiunilor și clarificărilor să fi dus la aplicarea inconsecventă a procedurilor.

⁸ Acestea au inclus 18.053 secții de votare obișnuite, 3.359 secții de votare speciale în România și 294 secții de votare în străinătate, aflate în 94 de țări diferite.

⁹ Legea alegerilor prezidențiale prevede maximum zece membri BEC nominalizați de partidele politice. Partidele care sunt reprezentate în Parlament au dreptul de a nominaliza fiecare câte un membru în prima etapă. La aceste alegeri au existat patru asemenea partide și prin urmare BEC a fost compus din 12 membri în etapa inițială a procesului electoral. După ce toți candidații la funcția de Președinte au fost înscrși, cele cinci partide neparlamentare ai căror candidați au fost înscrși și-au nominalizat membrii BEC pe 29 octombrie.

¹⁰ Codul de bune practici în materie electorală al Comisiei de la Veneția a Consiliului Europei stipulează că ședințele unei comisii electorale centrale trebuie să fie deschise tuturor, inclusiv mass-media.

¹¹ BEC a adoptat și patru hotărâri înainte de primul tur de scrutin, precum și 18 decizii privind interpretarea și aplicarea uniformă a legii.

BEJ au fost alcătuite din trei judecători ai instanțelor județene (sau ai instanțelor locale din cele șase sectoare ale Bucureștiului), un membru numit de AEP și cel mult șapte reprezentanți ai partidelor politice. Președintele BEJ a fost unul dintre judecători. Cele patru partide parlamentare au fost reprezentate în toate birourile de nivel mediu și s-a tras la sorți pentru a determina care dintre cele cinci partide neparlamentare aveau să ocupe cele trei posturi rămase.

BESV au fost alcătuite dintr-un președinte și un locțiitor, care prin lege trebuie să nu fie afiliați politic, și cel mult șapte membri ai partidelor politice. Președinții și locțiitorii trebuie să fie juriști, condiție care deseori nu a fost îndeplinită.¹² În cazul în care nu există suficienți juriști disponibili, posturile vacante pot fi ocupate dintr-o listă de persoane “care se bucură de o bună reputație.” O prevedere atât de vagă a dus la aplicarea neuniformă a criteriilor de selectare în toată țara. Conform legii, listele de candidați pentru poziția de președinte sau locțiitor al BESV sunt întocmite de președinții instanțelor județene împreună cu prefectii județelor, care sunt autorități publice numite de Guvern. Totuși, președinții instanțelor nu au propus în general candidați, iar întocmirea listelor a fost lăsată efectiv în seama prefectilor. Unii interlocutori și-au exprimat îngrijorarea cu privire la faptul că selectarea candidaților pentru poziția de președinte sau locțiitor al BESV de către prefecti a fost influențată politic.

Referendumul pentru reforma parlamentară a fost organizat de către aceleași birouri electorale ca și alegerile prezidențiale. BEC și Guvernul au adoptat în timp util decizia pentru BEJ și BESV cu privire la organizarea desfășurării paralele a scrutinelor. Pe 12 noiembrie, Curtea de Apel București a suspendat o decizie a Guvernului care prevedea ca pe o singură listă de alegători să existe două coloane separate pentru semnăturile alegătorilor (una pentru alegerile prezidențiale și una pentru referendum). Guvernul a adoptat în ziua următoare o nouă decizie, care prevedea două copii separate ale listei electorale. La rândul său, acest fapt a subliniat problemele care pot apărea datorită practicii de a reglementa chestiuni tehnice electorale prin decizii de Guvern și nu printr-o structură specializată ca BEC.

Votarea în cel de-al doilea tur de scrutin s-a desfășurat în aceleași secții de votare și a fost administrată de aceleași BESV ca și în primul tur. Administrarea celui de-al doilea tur de scrutin a fost simplificată în mod semnificativ de faptul că acesta a reprezentat singura competiție electorală.

B. SECȚIILE DE VOTARE SPECIALE ȘI MECANISMELE DE PREVENIRE A FRAUDEI

De regulă, alegătorii au votat la secția de votare în raza căreia își au domiciliul permanent. Totuși, alegătorii care în ziua alegerilor nu s-au aflat în localitatea de domiciliu¹³ au putut vota la oricare dintre cele 3.359 de secții de votare speciale din toată țara.¹⁴ Conform legii, în fiecare municipiu, oraș sau comună a fost înființată cel puțin o asemenea secție de votare. Pe data de 28 septembrie, Guvernul a adoptat o hotărâre prin care a anunțat numărul și locația secțiilor de votare speciale, care în centrele urbane au inclus de obicei cămine de studenți, spitale, gări și autogări. Numărul lor a fost limitat pentru a se limita astfel posibilitatea votului multiplu.

¹² În județul Iași, de exemplu, mai puțin de 5% din președinții și locțiitorii BESV erau juriști.

¹³ Ceea ce înseamnă în afara municipiului, orașului sau comunei unde au domiciliul permanent înregistrat oficial.

¹⁴ Până la primul tur al alegerilor prezidențiale din 2004, alegătorii au avut posibilitatea de a vota la orice secție de votare dacă se aflau în altă localitate decât cea de domiciliu. În urma unor acuzații referitoare la nereguli grave, BEC a decis să limiteze cu strictețe numărul secțiilor de votare speciale pentru cel de-al doilea tur al alegerilor prezidențiale din 2004. La referendumul din 2007 pentru demiterea Președintelui și la alegerile pentru Parlamentul European din 2009, alegătorii au putut din nou vota la orice secție de votare dacă se aflau în altă localitate decât cea de domiciliu.

La primul tur a devenit evident faptul că în unele centre urbane foarte populate numărul secțiilor de votare speciale nu era suficient pentru a se evita cozile și întârzierea semnificativă a trecerii alegătorilor pe la urne.¹⁵ Înaintea celui de-al doilea tur de scrutin, BEC a instruit toți prefectii și primarii să doteze secțiile de votare cu câte cinci cabine de vot, astfel încât să corespundă cu numărul ștampilelor de vot puse în fiecare secție de votare la dispoziția alegătorilor pentru a-și marca opțiunea pe buletinul de vot, astfel încât alegătorii să poată trece pe la urne în mai puțin timp.¹⁶

Au fost introduse unele măsuri de siguranță suplimentare, în încercarea de a preveni posibilitatea votului multiplu în secțiile de votare speciale. În special, alegătorilor li s-a cerut să semneze declarații potrivit cărora nu aveau să voteze mai mult de o singură dată. În plus, au fost instalate camere video pentru a înregistra cetățenii care au votat la aceste secții de votare. Membrii BESV nominalizați de partide au avut dreptul să copieze informații din listele suplimentare, pentru a încuraja verificarea procesului și de a spori încrederea în acesta.

Măsura de a lipi autocolante pe spatele cărților de identitate plastificate în momentul votării s-a dovedit din nou a fi o măsură ineficientă împotriva votului multiplu, deoarece autocolantele pot fi îndepărtate cu ușurință de pe cărțile de identitate.¹⁷ Datorită ineficienței acestei măsuri, nu a existat niciun mecanism sigur prin care BESV să știe în momentul votării că un alegător nu a votat deja în altă parte. La rândul său, acest fapt a creat o atmosferă de încredere scăzută în integritatea generală a procesului electoral.

După cele două tururi de scrutin, AEP a primit toate listele de alegători pentru a începe verificarea datelor și semnăturilor alegătorilor, în scopul de a depista eventualele cazuri de vot multiplu. Acest proces trebuie să se încheie în termen de șase luni, iar după acest termen AEP trebuie să înainteze constatările către autoritatea competentă de punere sub acuzare.

C. VOTAREA ÎN AFARA ȚĂRII ȘI VOTAREA CU URNA MOBILĂ

Votarea în străinătate a fost organizată de Ministerul Afacerilor Externe și supravegheată de un birou electoral cu sediul în București. Președinții BESV din străinătate au fost selectați de către Ministerul Afacerilor Externe, în principal din rândul diplomaților. Partidele care au avut candidați la funcția de Președinte au avut dreptul de a numi membri BESV. Totuși, datorită diferitelor restricții, membrii din partea partidelor, acolo unde au fost prezenți, au fost în principal din partea celor patru partide reprezentate în Parlament.¹⁸ Datorită faptului că procedurile de votare au fost în esență aceleași ca și în secțiile de votare speciale, și pentru a asigura suficient personal la BESV din străinătate, Ministerul Afacerilor Externe și Biroul Electoral pentru Secțiile de Votare din Străinătate au inclus în plus și membri BESV angajați sau secondați de Minister sau de misiunile diplomatice din străinătate.¹⁹ Votarea în străinătate s-a desfășurat de la 07:00 până la 21:00, ora locală, prin urmare unele secții de votare s-au

¹⁵ Este de remarcat faptul că nu au existat decât 34 secții de votare speciale în Municipiul București.

¹⁶ Legea electorală prevede că numărul ștampilelor de vot dintr-o secție de votare trebuie să fie proporțional cu numărul de alegători înscrși în listele permanente și cu numărul estimat al alegătorilor ce urmează a fi înscrși pe listele suplimentare. Decizia de a avea cinci ștampile de vot în fiecare secție de votare a fost determinată de o hotărâre internă a BEC.

¹⁷ Din totalul de 18.317.925 alegători înregistrați, 14.913.409 alegători au avut cărți de identitate plastificate. Ceilalți alegători au avut buletine în formatul unui carnet, care sunt ștampilate în momentul votării.

¹⁸ PD-L a avut reprezentanți în 180 secții de votare din străinătate, alianța politică dintre PSD și Partidul Conservator în 176, PNL în 150 și UDMR în 122. Dintre acestea, PD-L a avut doi membri în 111 secții de votare, iar PSD în 38.

¹⁹ În total, MAE a secondat 911 membri la BESV din străinătate, inclusiv președinții BESV.

închis considerabil mai târziu decât cele din România. Procesele verbale privind rezultatele s-au primit la București prin fax sau email și au fost confirmate telefonic.

Alegătorii care, din motive de boală sau invaliditate, nu pot merge la secțiile de votare la care sunt arondați pot cere să folosească urna mobilă. În mod similar, persoanele care se află în detenție, fie înaintea condamnării, fie condamnate la închisoare fără pierderea dreptului de vot printr-o hotărâre judecătorească rămasă definitivă pot de asemenea să voteze cu urna mobilă. Totuși, alegătorii spitalizați în localitatea de domiciliu, dar în afara razei secției de votare la care sunt arondați au fost efectiv privați de dreptul de vot, deoarece nu au putut primi urna mobilă, care conform legii nu poate părăsi raza secției de votare respective, dar nu au putut vota nici la secția de votare specială din spital, deoarece se aflau în localitatea de domiciliu.

VI. ÎNREGISTRAREA ALEGĂTORILOR

Listele permanente de alegători sunt utilizate în secțiile de votare obișnuite, în care votează alegătorii care se află în localitatea de domiciliu. Aceste liste sunt actualizate de către primării pe baza registrelor de evidență a populației în funcție de domiciliu. Alegătorii au avut posibilitatea de a verifica listele de alegători și de a solicita corecții. Nu a existat niciun program de informare a alegătorilor publicat la scară largă care să îndemne alegătorii să efectueze aceste verificări; cu toate acestea, temerile privind posibilitatea ca alegătorilor să nu li se permită să-și exercite dreptul de vot au fost în general diminuate de faptul că alegătorii ale căror nume au fost omise din lista permanentă de alegători au putut fi înscrși pe listele suplimentare, deoarece adresa de pe cartea de identitate dovedea că domiciliază în raza secției respective.²⁰ În secțiile de votare speciale din România și în secțiile de votare din străinătate, toți alegătorii au fost înscrși pe listele suplimentare.

La ambele tururi de scrutin au fost utilizate aceleași liste de alegători. Însă înaintea celui de-al doilea tur, BEC a emis instrucțiuni potrivit cărora BESV urmau să permită să voteze cetățenilor care împlineau 18 ani între cele două tururi de scrutin, incluzându-i în listele suplimentare. Prin urmare, numărul total al alegătorilor înscrși a fost 18.293.277 la primul tur de scrutin și 18.303.224 la al doilea. Numărul buletinelor de vot tipărite la ambele tururi de scrutin a inclus rezerva prevăzută prin lege de 10% din numărul total al alegătorilor înscrși în liste. Un număr suplimentar de 1.245.992 buletine de vot au fost tipărite pentru a fi utilizate în secțiile de votare speciale din România, cifră determinată pe baza experienței alegerilor anterioare. Ministerul Afacerilor Externe a recomandat să se tipărească 600.000 de buletine de vot pentru votarea în străinătate. O estimare atât de generoasă a buletinelor de vot necesare în afara țării a avut drept scop înlăturarea oricăror riscuri ca secțiile de votare să rămână fără buletine de vot în ziua alegerilor.

Fără a pune la îndoială corectitudinea generală a listelor de alegători, unii interlocutori și-au exprimat îngrijorarea cu privire la problema migrației neînregistrate, atât pe teritoriul României cât și în străinătate.²¹ În special s-a atras atenția asupra riscului votului multiplu sau prezentării

²⁰ La primul tur de scrutin, cel puțin 50.000 de alegători, adică aproximativ 0,5% din totalul alegătorilor care s-au prezentat la vot, au fost adăugați pe listele suplimentare în secțiile de votare obișnuite. Potrivit chiar unor reprezentanți ai administrației electorale, acest fapt s-a datorat unor erori în listele de alegători (*i.e.* omisiuni) și în unele cazuri faptului că membrii BESV nu au inspectat corespunzător listele de alegători pentru a găsi alegătorii respectivi și au înscris alegătorii pe lista suplimentară.

²¹ Se estimează că aproximativ 3 milioane de alegători înregistrați locuiesc în străinătate, dar rămân înscrși pe listele de alegători la domiciliul înregistrat în România. Acești alegători sunt radiați din liste numai dacă își înregistrează rezidența permanentă în străinătate la misiunile diplomatice românești respective.

la urne a unui alegător în locul altuia, în cazul cetățenilor despre care se știe că locuiesc în afara localității în care au înregistrat domiciliul permanent.

VII. ÎNSCRIEREA CANDIDAȚILOR

Orice cetățean român cu drept de vot care are domiciliul permanent în România și are vârsta de cel puțin 35 de ani în ziua alegerilor poate candida la funcția de Președinte, cu excepția cazului în care aparține uneia dintre categoriile de cetățeni cărora nu li se permite să se înscrie într-un partid politic conform Articolului 40 din Constituție.²² Nominalizările au fost depuse la BEC și trebuia să conțină semnăturile de susținere a cel puțin 200.000 de alegători înscriși în liste. Semnăturile de susținere au fost examinate de către BEC pentru identificarea erorilor evidente și a înregistrărilor incomplete, însă BEC nu a avut posibilitatea să confrunte fiecare semnătură în parte cu lista de alegători, datorită lipsei de timp și de resurse. Într-o anumită măsură, incapacitatea de a verifica temeinic semnăturile de susținere pune la îndoială eficiența și relevanța sistemului actual de strângere a semnăturilor.

Conform legii alegerilor prezidențiale, un alegător poate semna numai în sprijinul unui singur candidat. În timpul strângerii semnăturilor, partidele politice se pot confrunta cu probleme la calificarea acestora, deoarece nu au niciun mijloc de a controla dacă un alegător a semnat deja o altă listă de susținere. Această prevedere este o sursă de îngrijorare, deoarece poate deschide calea unor abuzuri și practici necorespunzătoare.

Dintr-un total de 27 nominalizări depuse până la data limită legală, BEC a înscris 12 candidați în cadrul unui proces cuprinzător. Nouă dintre candidații înscriși au fost nominalizați de către partide politice, iar trei au candidat ca independenți. Paisprezece nominalizări au fost respinse datorită lipsei semnăturilor sau altor documente necesare,²³ iar o nominalizare nu a fost semnată de reprezentantul autorizat al partidului care a efectuat nominalizarea, datorită unui conflict intern la nivelul conducerii partidului respectiv. 20 decizii ale BEC cu privire la nominalizări au fost contestate la Curtea Constituțională, majoritatea din partea unor candidați independenți cu privire la respingerea propriilor candidaturi; în unele cazuri, alegătorii au contestat individual înscrierea anumitor candidați. Curtea Constituțională a menținut în toate cazurile deciziile respective ale BEC.

Candidații nominalizați de partide parlamentare au fost: Președintele în exercițiu Traian Băsescu (nominalizat de către PD-L); Președintele Senatului și Președintele PSD Mircea Geoană; Președintele PNL Crin Antonescu și Hunor Kelemen, nominalizat de Uniunea Democrată Maghiară din România (UDMR).

Candidații nominalizați de partide neparlamentare au fost: Corneliu Vadim Tudor, Președintele Partidului România Mare (PRM); George Becali din partea Partidului Noua Generație –

²² Conform Articolului 37 din Constituție, persoanele cărora nu li se permite să se înscrie într-un partid politic nu au dreptul să candideze la alegeri. Articolul 40 din Constituție specifică faptul că judecătorilor Curții Constituționale, avocaților poporului, magistraților, membrilor activi ai forțelor armate, polițiștilor și altor categorii de funcționari publici stabilite printr-o lege organică li se interzice să se înscrie în partide politice.

²³ Unii dintre potențialii candidați nu au depus deloc semnături de susținere, iar alții au depus mai puține decât cele 200.000 cerute. Semnăturile depuse de doi potențiali candidați au fost parțial invalidate deoarece datele erau incomplete sau filele care conțineau semnăturile fuseseră fotocopyate, ceea ce a făcut ca totalul să scadă sub 200.000. În plus, unii potențiali candidați nu au depus la BEC alte documente necesare când au cerut înscrierea. O persoană a depus cererea de înscriere după termenul limită legal.

Creștin Democrat (PNG-CD); Remus Cernea din partea Partidului Verde (PV); Constantin Rotaru din partea Partidului Alianța Socialistă (PAS) și Ovidiu-Cristian Iane din partea Partidului Ecologist Român (PER). Cei trei candidați independenți au fost Sorin Opreșcu, Primarul Bucureștiului, Constantin Ninel Potîrcă și Gheorghe-Eduard Manole.

Conform legii electorale, ordinea candidaților pe buletinul de vot se hotărăște prin două trageri la sorți separate, una pentru candidații propuși de partidele parlamentare, iar cealaltă pentru ceilalți candidați. Deoarece buletinul de vot pentru alegerile prezidențiale este întocmit în formatul unei broșuri și poate avea mai mult de o pagină (la primul tur al alegerilor prezidențiale a avut două pagini), este posibil ca această prevedere să fi acordat tratament preferențial candidaților nominalizați de partidele parlamentare, deoarece numele acestora apar înaintea numelor altor candidați pe buletinul de vot.

VIII. CAMPANIA ELECTORALĂ

Campania electorală s-a caracterizat prin respect pentru libertățile fundamentale, inclusiv libertatea de asociere, de exprimare și de mișcare. Campania electorală pentru primul tur a fost destul de activă, cu afișe, panouri și bannere vizibile aparținând mai multor candidați. Candidații au avut libertatea de a-și desfășura campania pe tot cuprinsul țării pentru a-și transmite mesajul către electorat. Cei zece candidați la funcția de Președinte întâlniți de Misiunea OSCE/ODIHR au subliniat faptul că desfășurarea campaniei a avut loc într-un climat în general calm, fără incidente sau probleme majore.

Deși candidații s-au concentrat asupra crizei economice, politicilor sociale și propunerilor pentru rezolvarea impasului politic, referendumul a devenit un subiect proeminent și controversat în această campanie. În special campania Președintelui Băsescu a pus accent pe reforma parlamentară propusă. Această strategie de campanie a fost puternic criticată ca fiind o măsură populistă de către contracandidații săi și de alți interlocutori (în special din societatea civilă), atât în public cât și în întâlnirile cu Misiunea OSCE/ODIHR.²⁴

În cursul campaniei au fost expuse panouri și bannere care conțineau atacuri la adresa Președintelui în exercițiu, fără a se indica sursa (fapt ce încalcă articolul 29 al Legii privind finanțarea partidelor politice și a campaniilor electorale).²⁵ În câteva zile, pe unele dintre aceste panouri au fost lipite autocolante mari al căror conținut acuza de corupție guvernările anterioare conduse de PSD. Astfel de materiale de campanie neatribuite care atacau PSD au apărut și în unele ziare; redacția unuia dintre acestea a declarat Misiunii OSCE/ODIHR că aceste materiale au fost publicate de PD-L.

Partidele politice au depus o serie de reclamații oficiale privind distrugerea afișelor electorale ale candidaților respectivi în mai multe județe, iar reprezentanții mai multor partide au formulat reclamații referitoare la asemenea cazuri în discuții cu observatorii pe termen lung ai Misiunii OSCE/ODIHR în mai multe regiuni.

În cursul întâlnirilor cu reprezentanții Misiunii OSCE/ODIHR, candidații și reprezentanții acestora au subliniat o serie de chestiuni care în opinia lor puteau avea un impact negativ

²⁴ Campania pentru referendum a ocupat un loc important mai ales în materialele vizuale de campanie ale Președintelui în exercițiu. Afișele, panourile și bannerele al căror mesaj de campanie era "da" pentru referendum menționau și pagina de internet de campanie a Președintelui în exercițiu (www.basescu.ro).

²⁵ Mai târziu au apărut autocolante mici cu mesaje identice; pe acestea se menționa clar că tipărirea a fost comandată de alianța politică dintre PSD și Partidul Conservator.

asupra alegerilor. În afară de criticile legate de referendum, aceste chestiuni au inclus preocupări privitoare la numărul mare de secții de votare speciale și de secții de votare din străinătate, care în opinia lor puteau facilita fraudă electorală. Numeroși interlocutori au subliniat de asemenea posibilitatea cumpărării voturilor. Observatorii pe termen lung ai Misiunii OSCE/ODIHR din București, Constanța, Iași, Cluj și Timișoara au fost contactați de reprezentanții mai multor candidați, care au acuzat susținătorii altor candidați de a fi distribuit alimente, aparate casnice sau bani pentru a-și asigura susținerea populației. În același timp, acești interlocutori nu au putut susține acuzațiile, arătând că dovedirea în practică a acestor cazuri de încălcare a legii este foarte dificilă. Totuși, după ambele tururi de scrutin poliția a investigat cazuri în care s-a suspectat cumpărarea de voturi (vezi Secțiunea XVI, Reclamații și contestații post-electorale), iar observatorii pe termen lung ai Misiunii OSCE/ODIHR din București, Iași, Brașov și Timișoara au raportat cazuri credibile de cumpărare a voturilor.

Candidații din partea partidelor neparlamentare au reclamat în cursul întâlnirilor cu Misiunea OSCE/ODIHR faptul că legislația în vigoare favorizează partidele reprezentate în Parlament, de exemplu în prevederile legate de finanțarea partidelor și campaniei²⁶ și de reprezentarea în administrația electorală. Candidații din partea partidelor neparlamentare și cei independenți au mai declarat că au fost dezavantajați în ce privește accesul la media și acoperirea mediatică, precum și datorită faptului că cele mai multe dintre administrațiile locale manifestă loialitate față de principalele partide politice.

Pe 25 noiembrie, Dl. Geană și Dl. Antonescu, care s-a clasat al treilea la primul tur de scrutin, au semnat un acord de cooperare și susținere reciprocă pentru cel de-al doilea tur. Acordul a inclus un număr de măsuri politice și socio-economice ce urmau a fi implementate în cazul în care Dl. Geană ar fi fost ales. Partidele au convenit de asemenea că în acest caz primarul Sibiului, Klaus Johannis, ar fi devenit Prim Ministru. Ulterior, asociația civică a minorității de etnie maghiară denumită Uniunea Democrată Maghiară din România, împreună cu grupul parlamentar care reprezintă minoritățile naționale, s-au alăturat acestui acord,²⁷ care a fost susținut și de unii dintre ceilalți candidați participanți la primul tur și de partidele acestora. Comentând referitor la acord, Președintele în exercițiu a declarat că nu intenționa să negocieze voturile românilor și că singurul său partener pentru cel de-al doilea tur de scrutin era electoratul român.

Campania electorală pentru cel de-al doilea tur de scrutin a început pe 26 noiembrie, când Curtea Constituțională a validat rezultatele primului tur, și s-a încheiat pe 5 decembrie la ora 07:00.

Ca și înainte de primul tur de scrutin, climatul campaniei a fost competitiv și în general liniștit; activitățile de campanie au fost reduse în comparație cu campania pentru primul tur, în special mitingurile publice cu participarea candidaților. Candidații s-au adresat electoratului fără impedimente în principal prin intermediul afișelor, bannerelor și declarațiilor. Cazuri de vandalizare a afișelor de campanie au fost semnalate în București, Râmnicu Vâlcea și Mureș.

²⁶ Conform Legii privind Finanțarea Activității Partidelor Politice și a Campaniilor Electorale, partidele politice au dreptul la fonduri de la bugetul de stat în funcție de rezultatele obținute la alegerile parlamentare și locale. 75% din fondurile alocate finanțării partidelor politice revin partidelor care au trecut pragul electoral la alegerile parlamentare și sunt distribuite între acestea pe baza numărului de voturi obținute de fiecare dintre aceste partide. Cele 25% rămase se împart proporțional între partidele care au obținut cel puțin 50 de mandate (la nivel național) în consiliile județene și în Consiliul General al Municipiului București.

²⁷ Federația Comunităților Evreiești din România, care este reprezentată de un Membru al Parlamentului, a declarat public pe 30 noiembrie că în calitate de organizație non-politică nu poate semna un acord politic.

Pe data de 3 decembrie sediile PSD și PNL din Botoșani au fost inscripționate de autori necunoscuți cu sloganuri anticomuniste și insulte la adresa liderilor partidelor.

Este de remarcat faptul că ambele părți au intensificat campania negativă între cele două tururi de scrutin, inclusiv în forma unor afișe, panouri, bannere și reclame în mass-media care au fost, prin încălcarea legislației în vigoare, astfel întocmite încât să se asemene îndeaproape cu adevăratele materiale de campanie ale candidatului vizat. Asemenea materiale de campanie au fost vizibile în București și în provincie, îndreptate împotriva ambilor candidați și partidelor care îi susțineau și în unele cazuri sugerând o legătură între aceștia și oameni de afaceri importanți.

Pe 26 noiembrie, un videoclip controversat care îl înfățișa pe Dl. Băsescu aparent lovind un băiat în timpul campaniei sale electorale din 2004 a fost publicat pe pagina de internet a ziarului *Gardianul* și transmis de toate canalele principale de televiziune. Dl. Băsescu a negat că acest incident ar fi avut loc, declarând că înregistrarea a fost manipulată. Dl. Băsescu a inițiat demersuri legale împotriva companiei care publică *Gardianul* și împotriva lui Dinu Patriciu, un important om de afaceri și membru PNL, care a fost prima persoană care a vorbit despre presupusul incident în mass-media și care a anunțat existența unui videoclip care să dovedească spusele sale. La rândul său, Dl. Patriciu l-a dat în judecată pe Dl. Băsescu pentru calomnie.

Pe 1 decembrie, un miting de campanie al D-lui Geoană la Timișoara fost tulburat de protestatari anti-PSD; a fost nevoie ca poliția să separe cele două tabere. Mai târziu în aceeași zi, în București și în mai multe alte orașe au avut loc demonstrații de stradă în sprijinul protestatarilor anti-PSD.

IX. MASS-MEDIA

A. PEISAJUL MEDIATIC GENERAL

România are un peisaj mediatic dinamic și pluralist, care include difuzori publici și privați și o gamă variată de publicații. Televiziunea este principala sursă de informații politice. Difuzorul public, Televiziunea Română (TVR), are, printre altele, o a doua rețea națională, TVR 2, un canal cultural și un canal pan-european prin satelit. Există și multe posturi private mai mici. Canalele de televiziune cu plată au o audiență mai mică, dar semnificativă. Canalele private Pro TV și Antena 1 și primul canal al televiziunii publice, TVR 1, sunt cele mai populare; totuși, ca și la alegerile anterioare, canalele private de știri Realitatea TV și Antena 3 și-au sporit rating-ul în perioada campaniei. Postul public Radio România are patru rețele naționale și posturi locale și regionale. În rândul publicațiilor *quality*, Adevărul se bucură în prezent de cel mai mare număr de cititori, dar ziarul a decis să nu acopere campania electorală, declarând că a procedat astfel pentru a se distanța clar de oricare dintre candidați.

B. CADRUL LEGISLATIV PENTRU MASS-MEDIA

Constituția României stipulează libertatea de exprimare și dreptul la informare. Legea alegerilor prezidențiale reglementează accesul la mass-media în perioada oficială de campanie (Articolele 16–19). Înainte de începerea perioadei oficiale de campanie, precum și între încheierea votării pentru primul tur și validarea rezultatelor primului tur, legea aplicabilă a fost Legea Audiovizualului (2002, amendată cel mai recent în 2008). Consiliul Național al Audiovizualului (CNA), o instituție autonomă care răspunde în fața Parlamentului, are sarcina

de a supraveghea și de a monitoriza media audiovizuale. După cum prevede Articolul 19¹ din legea electorală, CNA a stabilit regulile pentru desfășurarea campaniei în media audiovizuale în termen de zece zile de la stabilirea datei alegerilor. Aceste reguli au fost rezultatul unui efort cuprinzător și coordonat la care au participat CNA, reprezentanții instituțiilor de media și organizațiile neguvernamentale. Regulile au fost clare și convenite de toți participanții, deși nu pe deplin respectate de toți difuzorii în timpul campaniei.

Ca rezultat al amendamentelor recente la Articolul 19¹ din Legea alegerilor prezidențiale și al unei decizii a CNA,²⁸ candidații au avut dreptul la timp de antenă gratuit nu numai la posturile publice de radio și televiziune, dar și la cele private. Publicitatea politică plătită este interzisă pentru media audiovizuale. Difuzorii privați nu au fost obligați să accepte spoturi de campanie, însă dacă au ales să facă acest lucru a trebuit să ofere această oportunitate tuturor competitorilor în condiții egale și gratuit. Același regulă s-a aplicat acoperirii campaniei în emisiunile de știri: dacă un difuzor privat a decis să reflecte campania în programele sale de știri, a fost obligat să dea acces egal tuturor candidaților. Cu toate acestea, în practică, prevederile legate de acoperirea egală a activităților candidaților în emisiunile de știri s-au dovedit dificil de implementat, în special în campania pentru primul tur, datorită faptului că unii candidați au beneficiat de acoperire în emisiuni de știri în timpul îndeplinirii îndatoririlor lor oficiale, dar și datorită nivelurilor diferite de activități de campanie ale fiecărui candidat.

Media audiovizuale private au avut obligația de a informa CNA dacă intenționează să acopere campania, astfel încât CNA să poată organiza monitorizarea acoperirii mediatice. Dacă a fost necesar, CNA a avut posibilitatea de a impune sancțiuni împotriva instituțiilor mediatice care au încălcat legea sau regulamentele CNA.

Cu toate că CNA a reacționat în timp util la informațiile primite de la departamentul de monitorizare, ședințele CNA au avut loc doar de două sau de trei ori pe săptămână și nu zilnic: astfel s-a produs o anumită întârziere în aprobarea sancțiunilor. Penalizările și amenzi impuse de CNA au avut un impact minor asupra instituțiilor de media sancționate, în principal datorită faptului că amenzi impuse au fost mici și prin urmare nu au reprezentat un real factor de disuadare într-o piață mediatică atât de dezvoltată.

La cele două tururi de scrutin, CNA a impus 38 amenzi cuprinse între 2.500 și 30.000 lei (aproximativ 600 – 7.000 euro) pentru 12 companii de media pentru diverse încălcări ale legii electorale și ale altor legi, inclusiv pentru încălcarea prevederilor legate de încheierea campaniei electorale. CNA a impus și 60 sancțiuni împotriva a 45 companii de media. Sancțiunile au constat în cerința de a difuza un anunț scris adresat publicului, în care să se explice motivele sancționării; acestea nu au fost însoțite de amenzi. Canalul sancționat cel mai frecvent a fost Antena 3, care a primit patru sancțiuni și nouă amenzi însumând 100.000 lei (în jur de 24.000 Euro). În ambele zile ale votării, mai multe pagini de internet, inclusiv cele ale unor difuzori importanți, au publicat de-a lungul zilei rezultatele *exit poll*-urilor, încălcând astfel legea electorală.

În cursul campaniei pentru primul tur de scrutin, doi candidați independenți (Constantin Ninel Potîrcă și Eduard Manole) au depus contestații la Curtea Constituțională cu privire la accesul lor la timpii de antenă gratuit la posturile publice de radio și televiziune. Curtea Constituțională a admis ambele contestații și a dispus acordarea de timp de antenă

²⁸ Decizia CNA Nr. 853 din 29 septembrie 2009 privind regulile de desfășurare în audiovizual a campaniei electorale pentru alegerea Președintelui României.

candidaților.²⁹ O altă contestație din partea D-lui Manole, și de această dată referitoare la timpii de antenă gratuită, a fost respinsă de Curte.

C. MONITORIZAREA MEDIA EFECTUATĂ DE MISIUNEA OSCE/ODIHR

Misiunea OSCE/ODIHR și-a început activitatea de monitorizare a mass-media pe data de 29 octombrie și a continuat până la încheierea campaniei pentru cel de-al doilea tur de scrutin.³⁰

Luate ca întreg, mass-media au oferit electoratului un spectru larg de informații și opinii politice, în special prin intermediul emisiunilor de știri și al celor cu subiect electoral, ceea ce a permis alegătorilor să compare candidații și platformele acestora și să facă o alegere în cunoștință de cauză.

În general, reflectarea campaniei la televiziunea publică a fost echilibrată, imparțială și corectă.³¹ Pe parcursul celor trei săptămâni dinaintea primului tur de scrutin, TVR 1 a acordat tuturor candidaților acces egal la timpii de antenă gratuită în toate emisiunile sale dedicate alegerilor.³² Au fost difuzate zilnic programe speciale pentru alegeri, la ore de maximă audiență, și toți candidații au avut ocazia de a se adresa alegătorilor. Formatul programelor, în care candidații au fost intervievați de jurnaliști, le-a permis candidaților să-și prezinte viziunea și opinia cu privire la principalele subiecte ale campaniei. Totuși, acoperirea campaniei în emisiunile obișnuite de știri de la TVR 1 a fost limitată. TVR 1 a dedicat 26% din știrile politice și electorale difuzate la ore de maximă audiență Președintelui în exercițiu,³³ din care 67% pe un ton neutru, și deseori în legătură cu activitățile instituționale ale acestuia, iar 14% pe un ton pozitiv.³⁴ 19% din acoperire, pe un ton mai ales neutru și pozitiv, au fost consacrate încercărilor D-lui Croitoru și ale D-lui Negoită de a forma un nou Guvern. Alți candidați decât Dl. Băsescu au beneficiat de o acoperire marginală: Dl. Geoană a beneficiat de 2% (din care 95% pe un ton neutru și 0% pozitiv)³⁵ iar Dl. Antonescu de 2% (din care 73% pe un ton neutru și 27% pozitiv).

În general, TVR 1 a oferit acoperire echilibrată, neutră și corectă ambilor candidați și la cel de-al doilea tur. Totuși, TVR 1 acordat campaniei o acoperire mai restrânsă în emisiunile de știri decât înainte de primul tur, reflectând în parte nivelul mai scăzut al activității de campanie. În cadrul emisiunilor de știri difuzate la ore de maximă audiență, Președintele Băsescu și PD-L au

²⁹ D-lui Manole nu i s-a acordat timpii de antenă deoarece nu i-a cerut în mod specific. Prin a doua cerere depusă a cerut ca timpii de antenă să i se acorde retroactiv, dar aceasta a fost respinsă. D-lui Potîrcă i s-a acordat timpii de antenă numai la posturile locale ale televiziunii publice din Timișoara și Craiova, deoarece faxul prin care cerea timpii de antenă la postul public național nu a sosit la destinație din pricina numărului de fax incorect de pe pagina de web a postului de televiziune. Curtea Constituțională a decis ca timpii de antenă ceruți să îi fie acordați la nivel național.

³⁰ Activitatea de monitorizare a mass-media a inclus acoperirea mediatică a campaniei în timpul orelor de maximă audiență (orele 18:00 – 24:00) pe cinci canale de televiziune cu acoperire națională (televiziunea publică TVR 1, Pro TV, Realitatea TV, Antena 1 și Prima TV). De asemenea, Misiunea OSCE/ODIHR a monitorizat acoperirea campaniei în cinci ziare naționale (Cotidianul, Evenimentul Zilei, Jurnalul Național, Gândul și România Liberă).

³¹ Vezi Recomandarea Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei CM/Rec (2007) 15 privind măsurile referitoare la acoperirea mediatică a campaniilor electorale: "se subliniază că acoperirea alegerilor în media audiovizuale trebuie să fie corectă, echilibrată și imparțială."

³² Programele de știri, de actualități și cele electorale.

³³ Această cifră include acoperirea activităților Președintelui în calitate de candidat și în calitate de reprezentant al Instituției Președintelui.

³⁴ Restul de procente reprezintă acea categorie a tonului adoptat care nu a fost menționată specific în text, de exemplu în această secțiune restul acoperirii respective a avut un ton negativ.

³⁵ Această cifră include acoperirea activităților D-lui Geoană în calitate de candidat și în calitate de Președinte al Senatului.

beneficiat de 28% din acoperirea consacrată politicii (din care 56% pe un ton pozitiv și 3% negativ), în timp ce Dl. Geoană și PSD au beneficiat de 24% (64% pozitiv și 3% negativ); Dl. Antonescu și PNL au jucat de asemenea un rol în campanie și au beneficiat de 13% din acoperire (61% pozitiv și 0% negativ).

În cursul campaniei pentru primul tur, mass-media s-au concentrat mai puțin asupra platformelor program ale candidaților decât asupra Președintelui în exercițiu și asupra modului în care acesta gestiona criza politică în desfășurare. Unii difuzori privați, îndeosebi Realitatea TV și rețeaua Antena, au adoptat o atitudine ostilă împotriva președintelui în exercițiu, reflectând campania într-un mod care nu a fost echilibrat și căruia i-a lipsit imparțialitatea. Acest fapt a fost evident mai ales în primele zile ale campaniei pentru al doilea tur, când acești doi difuzori, printre alții, au difuzat în mod repetat videoclipul controversat care îl înfățișa pe Dl. Băsescu aparent lovind un băiat în timpul campaniei sale electorale din 2004.

Realitatea TV a acordat alegerilor o acoperire semnificativ mai mare decât postul public, atât în emisiunile de știri cât și în cadrul altor programe de informare. În timpul campaniei pentru primul tur, în știrile difuzate la ore de maximă audiență, Realitatea TV a dedicat Președintelui în exercițiu 39% din timpul relevant (din care 56% pe un ton negativ și 23% pozitiv), 12% D-lui Geoană (53% pozitiv și 28% negativ) și 9% D-lui Antonescu (41% pozitiv și 22% negativ). La al doilea tur de scrutin, Realitatea TV a reflectat din nou campania într-un mod neechilibrat. A dedicat 51% din programele sale de știri, de actualități și electorale Președintelui Băsescu și PD-L (din care 44% pe un ton negativ, iar 35% pozitiv), în timp ce Dl. Geoană și PSD au beneficiat de 20% (29% negativ, 51% pozitiv), iar Dl. Antonescu și PNL de 8% (19% negativ, 53% pozitiv).

O tendință similară, deși mai accentuată, a fost observată în campania pentru primul tur în știrile difuzate la ore de maximă audiență de Antena 1, unde Președintele Băsescu a beneficiat de 59% din acoperire, din care 72% pe un ton negativ și doar 4% pe un ton pozitiv. Dl. Antonescu a beneficiat de 6% din acoperire (toată pe un ton neutru), în timp ce acoperirea de care a beneficiat Dl. Geoană a fost ne semnificativă (în jur de 1%). Știrile difuzate de Antena 1 la ore de maximă audiență înainte de cel de-al doilea tur au confirmat tendința: Președintele Băsescu și PD-L au beneficiat de 74% din acoperire (37% pe un ton negativ și doar 17% pe un ton pozitiv); Dl. Geoană și PSD au beneficiat de 10% (din care doar 5% pe ton negativ, iar 67% pe ton pozitiv), iar Dl. Antonescu și PNL au beneficiat de 4% (39% pozitiv și 0% negativ).

Difuzorii privați Pro TV și Prima TV au oferit o acoperire foarte redusă a campaniei, atât în emisiunile de știri cât și în alte programe. Pro TV a dat dovadă de atitudine părtinitoare împotriva Președintelui în exercițiu, în special înainte de cel de-al doilea tur, în timp ce Prima TV a adoptat o atitudine mai echilibrată.

Deși în număr redus, dezbaterile între candidați au jucat un rol semnificativ în comunicarea politică de-a lungul campaniei. O serie de dezbateri au fost organizate și televizate în ultima săptămână a campaniei pentru primul tur. În cursul campaniei pentru al doilea tur, singura dezbateri între candidați a avut loc pe 3 decembrie. Dezbateri a fost bine organizată, ambii candidați au avut posibilitatea de a-și prezenta platformele și au făcut schimb de păreri pe teme convenite dinainte. Această dezbateri a fost urmărită de o audiență considerabilă și a contribuit la sublinierea diferențelor dintre politicile celor doi candidați la funcția de președinte.

Dintre ziarurile monitorizate, în timpul campaniei pentru primul tur *Jurnalul Național* a acordat Președintelui Băsescu 83% din spațiul total dedicat candidaților (din care 77% cu conținut

negativ în ceea ce privește tonul și doar 8% pozitiv), *Cotidianul* i-a alocat 74% (83% pe un ton negativ și 3% pozitiv), iar *Gândul* i-a acordat 62% (59% pe un ton negativ și 29% pozitiv). *România Liberă* și *Evenimentul Zilei*, în schimb, au oferit o acoperire mai echilibrată a candidaților, atât în ceea ce privește spațiul dedicat candidaților cât și tonul acoperirii. O tendință similară a fost observată în campania pentru cel de-al doilea tur, când *Jurnalul Național* și *Cotidianul* au avut din nou un caracter în mod clar părtinitor împotriva Președintelui în exercițiu, în timp ce *Evenimentul Zilei* și *România Liberă* au avut o atitudine mai echilibrată. *Gândul* a avut de asemenea o atitudine mai echilibrată în privința campaniei pentru cel de-al doilea tur, acordând Președintelui Băsescu 34% din acoperire (33% pe ton negativ și 32% pe ton pozitiv), D-lui Geoană 23% (32% negativ și 39% pozitiv) iar D-lui Antonescu 13% (34% negativ și 38% pozitiv).

X. PARTICIPAREA FEMEILOR

Conform Constituției, femeile și bărbații se bucură de drepturi, libertăți și oportunități egale. Totuși, femeile sunt insuficient reprezentate atât în Parlament cât și în Guvern; 46 dintre cei 471 membri ai Parlamentului sunt femei (9,8%); dintre cei 20 membri ai guvernului de coaliție format de PD-L și PSD, trei erau femei (15%), precum și doi dintre cei 11 membri ai guvernului interimar care a funcționat în perioada alegerilor (18,2%). Printre candidații înscriși nu s-a numărat nicio femeie, iar printre cei 27 nominalizați s-au numărat doar două femei.

Femeile sunt mai bine reprezentate în administrația electorală; unul dintre cei doi vicepreședinți ai AEP este femeie. Președintele și vicepreședintele BEC erau de asemenea femei, precum și alți cinci membri ai BEC (42,2% dintre cei 17 membri ai BEC erau femei). În Birourile Electorale Județene, 50% dintre președinți și 77% dintre vicepreședinți erau femei. Femeile au fost bine reprezentate și în birourile electorale ale secțiilor de votare vizitate de observatorii Misiunii OSCE/ODIHR în ambele zile ale votării.

XI. PARTICIPAREA MINORITĂȚILOR NAȚIONALE

Conform celui mai recent recensământ al populației efectuat în 2002, populația totală a României se ridică la 21.680.974 (dintre care 21.655.329 cetățeni români). Dintre aceștia, 19.399.597 sunt români (89,5 % din populația țării), 1.431.807 maghiari (6,6 %), și 535.140 romi (2,5%), în timp ce alte naționalități (ucraineni, germani, ruși, turci, bulgari, greci, armeni etc.) reprezintă împreună puțin peste 1%.

Constituția protejează drepturile persoanelor care aparțin minorităților naționale, precum și drepturile și libertățile individuale ale acestora indiferent de rasă, naționalitate, limbă sau religie.

Un număr total de 20 de minorități naționale sunt reprezentate în Consiliul Minorităților Naționale, un organism guvernamental consultativ. În actualul Parlament, asociația minorității de etnie maghiară UDMR deține nouă mandate în Senat și 22 mandate în Camera Deputaților. Camera Deputaților include și 18 membri care reprezintă interesele celorlalte 19 minorități naționale (minoritatea cehă și cea slovacă sunt reprezentate împreună de un singur Membru al Parlamentului) și care sunt aleși conform unei prevederi constituționale care stabilește un prag

special mai scăzut pentru reprezentanții organizațiilor minorităților naționale.³⁶ Doi candidați la funcția de Președinte aparțin minorităților naționale, Hunor Kelemen din partea UDMR, de etnie maghiară, și candidatul independent Constantin Ninel Potîrcă, membru al comunității romilor.

O serie de interlocutori au declarat Misiunii OSCE/ODIHR că se așteptau ca problema cumpărării voturilor să afecteze în special comunitatea romă, datorită vulnerabilității sociale a multor romi. La alegerile anterioare au fost aduse acuzații similare privitoare la cumpărarea extinsă a voturilor în rândul romilor. Mai mult, unii interlocutori au apreciat că un număr considerabil de romi nu dețin documente de identitate sau nu sunt înregistrați în evidențele oficiale, și prin urmare nu pot vota. Totuși, numărul acestora nu este cunoscut, ceea ce face dificilă stabilirea veracității acestor afirmații.

XII. OBSERVATORII LOCALI

Legislația electorală conține prevederi referitoare la observarea alegerilor de către observatori locali și internaționali. Legea electorală nu prevede nimic referitor la drepturile și obligațiile observatorilor înaintea zilei alegerilor și după aceasta; Articolul 19^{8.9} menționează în mod specific faptul că observatorii au dreptul de a se afla în secțiile de votare în ziua alegerilor de la ora 06:00 până când procesul verbal privind rezultatele a fost completat și semnat de BESV. Observatorii locali pot fi numiți de către organizații neguvernamentale (ONG) care activează în domeniul drepturilor omului și al democratizării și de către mass-media. Partidele politice și candidații nu au dreptul de a desemna observatori, însă candidaților înșiși li se permite să observe procedurile din ziua alegerilor. Organizațiile neguvernamentale locale trebuie să fie mai întâi certificate de AEP ca eligibile pentru observarea alegerilor, iar apoi pot cere acreditarea de la BEJ. AEP a certificat în total 47 ONG-uri în calitate de organizații de observare locală, permițându-le să acrediteze observatori la BEJ.³⁷ Asociația Pro Democrația (APD) a detașat 1.500 și respectiv 1.400 de observatori la primul și la cel de-al doilea tur de scrutin. În plus, APD a monitorizat cheltuielile candidaților și ale partidelor pentru materialele de campanie stradală în București și în alte 14 orașe din România.

Înainte de primul tur de scrutin, mai multe ONG-uri au avertizat în mod public asupra posibilității ca partidele politice să încerce să acrediteze activiști proprii sub masca unor observatori ai organizațiilor neguvernamentale, ceea ce contravine legii care prevede că observatorii locali nu pot fi membri de partid. Organizația neguvernamentală Millennium for Human Rights Foundation, care a detașat la ambele tururi de scrutin aproximativ 2.000 de observatori în București și județul Ilfov, a relatat Misiunii OSCE/ODIHR că intenționa să acrediteze simpatizanți ai mai multor partide mari sub numele organizației. Persoane oficiale din PSD din diverse județe au declarat în mod public sau în cadrul unor întâlniri cu Misiunea OSCE/ODIHR că partidul lor urma să trimită în teritoriu, în ziua alegerilor, activiști acreditați sub umbrela unor „fundații.” Acest fapt a fost confirmat de observatorii Misiunii OSCE/ODIHR, care au raportat că în ziua alegerilor observatori PSD au fost trimiși la urne sub egida fundației United Europe. De asemenea, observatorii altor organizații neguvernamentale au declarat observatorilor Misiunii OSCE/ODIHR LEOM că reprezentau interesele anumitor candidați.

³⁶ Organizațiile minorităților naționale au dreptul la un mandat în Camera Deputaților dacă obțin, la nivel național, un număr de voturi egal cu 10% din numărul de voturi valabil exprimate necesar pentru alegerea unui membru al Camerei Deputaților.

³⁷ Numărul total de certificări este mai mare deoarece unele ONG-uri au depus solicitări pentru structurile lor naționale precum și pentru filialele locale.

XIII. RECLAMAȚII ȘI CONTESTAȚII PRE-ELECTORALE

A. MECANISMELE PENTRU RECLAMAȚII ȘI CONTESTAȚII

Disputele referitoare la alegeri au fost în general soluționate în mod eficient și în timp util, iar reclamațiilor li s-a răspuns cu remedieri eficiente. Legislația electorală prevede rezolvarea disputelor legate de alegeri atât de către administrația electorală cât și de către organismele judiciare. În plus, primarii pot lua decizii asupra contestațiilor legate de actualizarea și de examinarea publică a listelor de alegători. Birourile Electorale ale Secțiilor de Votare au autoritatea de a soluționa contestațiile privitoare la propriile activități și la procesul de votare. Birourile Electorale Județene și Biroul Electoral Central au competența de a decide asupra reclamațiilor privitoare la propriile activități și asupra contestațiilor privind deciziile birourilor electorale subordonate lor. În ambele cazuri deciziile BEC sunt definitive. O potențială problemă este reprezentată de faptul că legea electorală nu stipulează posibilitatea de a contesta acțiunile BEC dincolo de BEC, din moment ce este puțin probabil ca această instituție să considere propriile acțiuni ca fiind incorecte.³⁸ Contestațiile privitoare la modul de formare și componența birourilor electorale trebuie depuse la biroul electoral de nivel imediat superior, iar în cazul Biroului Electoral Central, la Înalta Curte de Casație și Justiție. Contestațiile referitoare la acreditarea observatorilor sau la respingerile cererilor de acreditare se depun la tribunal. Reclamațiile referitoare la încălcarea reglementărilor privind campania electorală sunt rezolvate de BEJ, ale căror decizii pot fi contestate la BEC; reclamațiile privind obstrucționarea desfășurării campaniei partidelor, candidaților sau alianțelor electorale sunt de competența Curții Constituționale. Curtea Constituțională se pronunță de asemenea asupra contestațiilor împotriva deciziilor BEC de a accepta sau respinge o candidatură și împotriva deciziilor BEC de a accepta sau respinge un semn electoral al unui candidat.

B. REZOLVAREA RECLAMAȚILOR ȘI CONTESTAȚILOR

Până în ziua primului tur de scrutin, marea majoritate a reclamațiilor și contestațiilor depuse la BEJ și la BEC au fost legate de încălcarea reglementărilor privind campania electorală – în particular privind amplasarea și dimensiunea materialelor de campanie și constituirea birourilor electorale de nivel mediu și inferior. Amplasarea afișelor pentru referendum în spațiile alocate campaniei prezidențiale s-a dovedit a fi una dintre cele mai disputate chestiuni în această privință. După ce a anulat în urma unor contestații mai mult de 20 de hotărâri adoptate la nivelul BEJ prin care s-a dispus înlăturarea afișelor pentru referendum, BEC a adoptat o hotărâre în virtutea competenței sale de a interpreta legea. Hotărârea prevedea că un candidat are dreptul de a expune un singur afiș pe fiecare spațiu alocat acestui scop, *i.e.* pentru promovarea fie a unui candidat, fie a uneia dintre cele două opțiuni pentru referendum – sau ambele, printr-un singur afiș.

O altă chestiune disputată, care a continuat să facă obiectul unor reclamații și contestații până la cel de-al doilea tur, a fost conținutul diferitelor afișe electorale. În acele cazuri în care sigla PSD a fost utilizată fără consimțământul partidului și în cele în care conținutul a fost considerat defăimător pentru Președintele Băsescu, BEC a dispus îndepărtarea afișelor și a bannerelor. Cu toate că în cel puțin patru dintre cazuri a fost constatată de către Birourile Electorale Județene

³⁸ Paragraful 5.10 al Documentului de la Copenhaga din 1990 prevede că “oricine va avea mijloace efective de remediere împotriva deciziilor administrative, astfel încât să se garanteze respectul pentru drepturile fundamentale și să se asigure integritatea legală.” Documentul de la Moscova din 1991 stipulează că “statele participante vor face demersuri pentru a asigura controlul jurisdicțional al reglementărilor și deciziilor [administrative].”

și de către BEC încălcarea Articolului 29.2 din Legea privind Finanțarea Activității Partidelor Politice și a Campaniilor Electorale,³⁹ AEP nu a impus nicio sancțiune.

Legea electorală stipulează că hotărârile BEC se transmit părților interesate și se publică pe pagina de internet. Practica adoptată de BEC a fost însă aceea de a publica scurte rezumate ale hotărârilor sale în forma unor comunicate zilnice, iar argumentația completă ce stătea la baza acestor hotărâri a fost publicată doar mult mai târziu. Cu toate că hotărârile BEC de acest tip sunt definitive, publicarea lor promptă ar fi sporit transparența procesului și adoptării hotărârilor.

Înainte de primul tur de scrutin, Curtea Constituțională s-a pronunțat cu privire la două contestații depuse de candidați independenți cu referire la obstrucționarea campaniei în mass-media; printr-o interpretare în sens larg a legii, Curtea a oferit soluții eficiente în timp util (vezi mai sus Capitolul IX Mass-media, Subcapitolul B Cadrul legislativ pentru mass-media).

XIV. PROCEDURILE DIN ZIUA ALEGERILOR

În conformitate cu metodologia standard, Misiunea OSCE/ODIHR nu a efectuat o observare cuprinzătoare și sistematică a procedurilor din ziua alegerilor, însă a vizitat un număr restrâns de secții de votare în ambele zile ale scrutinului (22 noiembrie și 6 decembrie 2009).

Prezența la urne a fost de 54,37% din alegătorii înscriși în liste la primul tur și 58,02% la al doilea tur. La ambele tururi de scrutin, votarea în secțiile de votare obișnuite s-a desfășurat într-o manieră în general calmă și ordonată, procedurile fiind de regulă respectate. În schimb, votarea a fost problematică în majoritatea secțiilor de votare speciale vizitate pe 22 noiembrie, s-au format cozi lungi, iar trecerea alegătorilor pe la urne a fost lentă, în special în centrele urbane. Aceasta a părut a se datora într-o mare măsură faptului că alegătorii de la aceste secții de votare au avut de completat până la trei declarații (dacă optau să voteze pentru alegerile prezidențiale și pentru referendum, ceea ce a fost cazul pentru cei mai mulți dintre alegători) conform cărora aveau să voteze o singură dată, precum și faptului că la secțiile de votare speciale a trebuit ca fiecare alegător să fie înscris pe lista suplimentară. În unele cazuri, un număr considerabil de oameni așteptau la rând în afara secțiilor de votare la ora 21:00, ora oficială a închiderii scrutinului, și nu au putut vota, fiind astfel efectiv împiedicați în exercitarea dreptului la vot.

În ziua celui de-al doilea tur de scrutin, în majoritatea secțiilor de votare speciale vizitate votarea a fost mai puțin problematică decât la primul tur; trecerea pe la urne a alegătorilor a fost vizibil mai rapidă, în special datorită faptului că nu se desfășura simultan niciun alt eveniment electoral. Totuși, în câteva secții de votare speciale vizitate, procesul a fost din nou relativ lent. La ambele tururi de scrutin, buletinele de vot ale mai multor secții de votare speciale vizitate de Misiunea OSCE/ODIHR s-au terminat în cursul zilei, fiind necesare mai multe ore de așteptare pentru primirea unor buletine de vot suplimentare de la BEJ.

În ambele zile ale scrutinului s-a întâmplat frecvent ca observatorii locali prezenți în secțiile de votare vizitate să nu poată comunica cu promptitudine denumirea organizației pe care o reprezentau, iar unii au declarat că observau alegerile în numele anumitor candidați sau partide.

³⁹ Articolul 29.2 stipulează: "Partidele și alianțele politice, precum și candidații independenți, au obligația de a imprima pe toate materialele de propagandă electorală următoarele date: a) numele candidatului independent, denumirea partidului politic sau a alianței politice care le-a comandat; b) denumirea operatorului economic care le-a realizat."

La primul tur de scrutin, acești observatori au fost uneori văzuți intervenind în desfășurarea procesului în unele secții de votare.

La secțiile de votare vizitate, numărarea voturilor s-a desfășurat într-o manieră profesionistă, ordonată și transparentă la ambele tururi de scrutin, cu toate că au fost observate probleme minore de procedură atât pe 22 noiembrie cât și pe 6 decembrie. Deseori procesele verbale de consemnare a rezultatelor nu au fost afișate la secția electorală, cu toate că legea electorală cere acest lucru.

XV. COMPILAREA ȘI CENTRALIZAREA REZULTATELOR

Conform legii alegerilor prezidențiale, BESV au la dispoziție 24 de ore de la încheierea scrutinului pentru a efectua numărarea voturilor și pentru a depune la birourile electorale de nivel mediu procesul verbal de consemnare a rezultatelor, împreună cu buletinele de vot nule și contestate. După primirea tuturor proceselor verbale de la BESV, birourile de nivel mediu au la dispoziție 24 de ore pentru a depune toate buletinele de vot nule și contestate, împreună cu o copie a fiecărui proces verbal de la BESV, la instanța județeană pentru arhivare și 48 de ore pentru a depune procesul verbal de consemnare a rezultatelor pentru întregul județ, împreună cu încă o copie a fiecărui proces verbal de la BESV, la BEC. După ce ultimul birou electoral de nivel mediu a depus documentația, BEC are la dispoziție 24 de ore pentru a depune procesul verbal consolidat și definitiv la Curtea Constituțională pentru validarea rezultatelor finale ale alegerilor.

Nu există un termen limită clar pentru contestarea rezultatelor la nivelul BEJ sau BEC. Termenul limită este implicit și definit prin termenul limită impus birourilor pentru depunerea rezultatelor la instanța imediat superioară, de exemplu în cazul BEJ la BEC și în cazul BEC la Curtea Constituțională (pentru validarea rezultatelor).

La ambele tururi de scrutin, marea majoritate a BESV au depus procesele verbale de consemnare a rezultatelor în noaptea următoare încheierii scrutinului. Cu toate că membrii BESV nominalizați de partide au avut posibilitatea de a însoți materialele electorale de la secția de votare la biroul electoral de nivel mediu, se pare că aceștia au ales să facă acest lucru numai în câteva cazuri. Potrivit administrației electorale, a fost la latitudinea partidelor să instruiască corespunzător membrii BESV respectivi.

În multe cazuri, președinții BESV nu au afișat copia procesului verbal semnat într-un loc accesibil la sediul secției de votare. În cazurile în care procesele verbale de consemnare a rezultatelor au fost afișate, președinții BESV le-au afișat adesea la intrarea în secția de votare propriu-zisă, sau lângă intrare, unde nu au fost accesibile cu ușurință publicului, și nu la intrarea principală a clădirii (de exemplu în cazul școlilor, în care s-au aflat multe secții de votare).

Potrivit declarațiilor multor reprezentanți ai administrației electorale, la primul tur de scrutin multe birouri electorale ale secțiilor de votare au făcut greșeli de ordin tehnic la completarea proceselor verbale de consemnare a rezultatelor; acest fapt a fost de asemenea remarcat de observatorii Misiunii OSCE/ODIHR. Persoane oficiale din administrația electorală la nivelul național și nivelul mediu au declarat Misiunii OSCE/ODIHR că asemenea probleme s-au datorat în principal instruirii insuficiente a președinților și locțiitorilor BESV. La al doilea tur, această parte a procesului a fost simplificată deoarece nu se desfășura concomitent nicio altă competiție electorală. Datorită acestui fapt, și datorită reinstruirii președinților BESV, la turul

al doilea s-au înregistrat mai puține greșeli.

Problemele observate la întocmirea proceselor verbale de consemnare a rezultatelor au fost de obicei legate de greșeli matematice minore la verificarea prin adunare a corectitudinii cifrelor din procesul verbal. În câteva cazuri unde cifrele nu au putut fi reconciliate,⁴⁰ s-a dispus de către birourile electorale de nivel mediu ca BESV să renumere voturile,⁴¹ sau să stabilească din nou numărul persoanelor care au votat.⁴² La ambele tururi de scrutin, birourile de nivel mediu au efectuat în general procedurile de compilare a rezultatelor în mod profesionist și cu promptitudine. Cu toate acestea, în unele cazuri procesul recepționării și primei verificări a proceselor verbale a părut dezorganizat, de obicei datorită spațiului limitat al sediilor.

Toate procesele verbale au fost procesate electronic la birourile electorale de nivel mediu. Baza de date informatizată centralizată care conținea rezultatele s-a aflat la sediul BEC și a fost gestionată de personal al Institutului Național de Statistică (INS). În cursul procesării proceselor verbale de la BESV la birourile de nivel mediu, personalul INS a scanat și a creat copii digitale după toate procesele verbale de la BESV. Conform hotărârii BEC, accesul în încăperea în care se desfășurau procesarea și centralizarea la birourile electorale de nivel mediu a fost permis numai membrilor BEC și membrilor birourilor de nivel mediu, precum și persoanelor cărora li s-a dat acces la discreția președintelui BEJ respectiv. Observatorii acreditați au putut fi prezenți doar în spațiile desemnate de președinții birourilor electorale de nivel mediu.⁴³ Deși în majoritatea cazurilor observatorilor Misiunii OSCE/ODIHR li s-a permis să viziteze și să observe procesarea computerizată, acest acces nu a fost acordat și observatorilor locali, reducându-se astfel transparența unei părți importante a procesului electoral.

Conform unei hotărâri a BEC, partidele și candidații care au participat la alegeri au avut posibilitatea de a primi, prin intermediul birourilor electorale de nivel mediu, CD-uri cu copii electronice ale tuturor proceselor verbale de consemnare a rezultatelor întocmite de BESV, dar numai după întocmirea procesului verbal la biroul de nivel mediu, care de obicei a avut loc în termen de 48 ore de la încheierea scrutinului.

Conform hotărârii BEC, primele rezultate preliminare parțiale pentru ambele tururi de scrutin au fost publicate la ora 08:00 în dimineața următoare zilei alegerilor, iar rezultatele parțiale actualizate au fost publicate la intervale regulate pe măsură ce mai multe procese verbale de la BESV erau adăugate la baza de date care conținea rezultatele, până când toate procesele verbale au fost procesate de birourile electorale de nivel mediu și transmise la BEC.

La ambele tururi de scrutin, BEC a optat să nu publice rezultatele pentru fiecare secție de votare imediat după publicarea rezultatelor preliminare în dimineața următoare zilei alegerilor, argumentând că rezultatele inițiale se puteau schimba dacă existau contestații sau dacă se se descoperea mai târiu o eroare. În schimb, BEC a publicat rezultatele pentru fiecare secție de votare după ce rezultatele pentru fiecare tur de scrutin au fost finalizate pentru întreaga țară.

⁴⁰ Un exemplu este cazul în care numărul buletinelor de vot primite nu a corespuns sumei buletinelor de vot valabile, invalidate și neutilizate și anulate, de exemplu datorită unor greșeli de numărare sau ca rezultat al faptului că BESV nu a luat în calcul buletinul de vot anulat afișat la intrarea în secția de votare ca mostră.

⁴¹ De exemplu, dacă numărul voturilor valabil exprimate nu corespundea sumei voturilor exprimate în favoarea tuturor candidaților.

⁴² De exemplu, dacă numărul buletinelor de vot găsite în urnă era mai mare decât numărul semnăturilor de pe listele de alegători, BESV trebuia să verifice din nou numărul total al semnăturilor de pe listele de alegători și/sau să renumere buletinele de vot.

⁴³ Articolul 19⁸.10 din legea alegerilor prezidențiale.

Pe data de 25 noiembrie, BEC a anunțat rezultatele finale ale primului tur de scrutin, care au fost validate de Curtea Constituțională în ziua următoare. Cei doi candidați care au primit cel mai mare număr de voturi și astfel au intrat în al doilea tur de scrutin au fost Președintele Băsescu și Dl. Geoană.

După turul al doilea, rezultatele preliminare indicau o cursă foarte strânsă, în care Președintele în exercițiu avea un ușor avantaj. Atât PD-L cât și PSD au publicat rezultatele numărării paralele, conform cărora candidatul lor a câștigat la o mică diferență. PSD a susținut apoi că au avut loc un număr mare de nereguli și a anunțat că a cerut membrilor BEJ nominalizați de PSD să nu semneze procesele verbale de consemnare a rezultatelor. În total, PSD nu a semnat procesele verbale de consemnare a rezultatelor la 16 din 48 biouri electorale de nivel mediu. Mai mult, reprezentanții PNL nu au semnat la 12 BEJ, iar reprezentanții UDMR nu au semnat la patru.

Procesul verbal de consemnare a rezultatelor votării în străinătate a fost inițial semnat doar de cinci membri ai Biroului Electoral pentru Secțiunile de Votare din Străinătate. Membrii nominalizați de cinci partide politice au decis să conteste rezultatele și au cerut renumărarea tuturor voturilor exprimate în afara țării. Biroului Electoral pentru Secțiunile de Votare din Străinătate a argumentat că renumărarea ar fi eficientă numai dacă ar avea loc sub supravegherea sa în București și a cerut BEC o derogare de la o hotărâre anterioară a BEC prin care se stipula că toate renumărările de voturi trebuie efectuate de membrii BESV respectivi.⁴⁴ BEC a dispus să nu se procedeze astfel, hotărârea BEC fiind definitivă. Ca urmare, biroul electoral a dispus renumărarea într-o singură secție de votare din străinătate, în care însuși președintele BESV nu avea certitudinea că procesul verbal de consemnare a rezultatelor reflecta corect rezultatul alegerilor.

XVI. RECLAMAȚII ȘI CONTESTAȚII POST-ELECTORALE

Conform Ministerului Administrației și Internelor (MAI), poliția a primit 1.435 sesizări referitoare la incidente legate de alegeri în ziua primului tur de scrutin; în urma verificărilor, poliția a confirmat că 724 din aceste incidente au avut loc. Au fost impuse amenzi în 121 de cazuri de contravenții minore, majoritatea privind desfășurarea unor activități de campanie după încheierea campaniei electorale și vânzarea băuturilor alcoolice în apropierea secțiilor de votare.⁴⁵ Poliția a fost sesizată în cazul a 159 de suspiciuni de infracțiuni, inclusiv suspiciuni privind cazuri de vot multiplu în care au fost implicate 312 persoane.

În ziua celui de-al doilea tur de scrutin au fost impuse amenzi în 269 cazuri de contravenții minore. Poliția a investigat 200 de infracțiuni semnalate, din care 78 presupuse cazuri de cumpărare de voturi. La data de 7 decembrie dosarele acestor infracțiuni urmau a fi preluate de Procuratură. Două persoane au fost deținute pentru infracțiuni legate de alegeri: una la Săcele (județul Brașov), prinsă în flagrant pe când încerca să voteze a doua oară și una la Ștefănești (județul Argeș) acuzată de cumpărare de voturi. Poliția a identificat 279 persoane suspectate că ar fi comis infracțiunea de vot multiplu. În ce privește cazurile în care se suspectează votul

⁴⁴ Pe 29 octombrie, BEC a adoptat Decizia nr. 50 care stipula că orice potențială renumărare a voturilor trebuie să fie efectuată numai de membrii BESV respectiv.

⁴⁵ Legea electorală interzice vânzarea sau consumul de alcool pe o rază de 500 metri în jurul secției de votare în timpul orelor de votare.

multiplu, investigații temeinice pot fi întreprinse numai după ce AEP a procesat copiile tuturor listelor electorale utilizate în ziua alegerilor, ceea ce se presupune că va dura câteva luni.

Curtea Constituțională validează alegerile și asigură publicarea rezultatelor în mass-media și în Monitorul Oficial. Partidele politice și candidații care au participat la alegeri au dreptul, în termen de trei zile de la încheierea votării, să depună la Curtea Constituțională cereri prin care să solicite anularea alegerilor, în cazul în care consideră că s-au comis fraude de o asemenea anvergură încât să fi putut schimba ordinea candidaților care își dispută al doilea tur de scrutin sau atribuirea mandatului prezidențial. Trei cereri au fost depuse după primul tur de scrutin. Partidul România Mare și candidatul independent Constantin Ninel Potîrcă au solicitat anularea primului tur de scrutin, primul pe motivul unor presupuse nereguli, iar cel din urmă motivând că o cerere pe care o depusese înainte de primul tur de scrutin, privitoare la neconstituționalitatea anumitor prevederi ale legii electorale, nu a fost examinată de către Curtea Constituțională. Curtea a respins ambele cereri ca fiind neîntemeiate, deoarece nu a fost prezentată nicio dovadă a presupusei fraude. PSD a solicitat anularea alegerilor din patru secții de votare din comuna Slatina (județul Suceava), datorită unor nereguli. Aceste nereguli au fost constatate și de către BEJ Suceava, care a înlocuit președinții din secțiile de votare respective. Deoarece legea electorală prevede doar anularea alegerilor pentru întreaga țară, Curtea Constituțională a respins petiția, remarcând că, în orice caz, aceste nereguli au fost rectificate și nu au influențat rezultatele.

Curtea Constituțională, conform Art. 24.4 al legii electorale, rezolvă reclamațiile până la data stabilită prin lege pentru publicarea rezultatelor alegerilor. Această dată este stabilită clar pentru primul tur (Art. 26.2), însă nu și pentru turul al doilea. Conform legislației anterioare, data putea fi stabilită în conjuncție cu legea alegerilor parlamentare care se aplica concomitent; amendamentele ulterioare au avut drept rezultat o lacună în lege.

Pe 8 decembrie, alianța politică dintre PSD și Partidul Conservator (PC) a depus o cerere la Curtea Constituțională, cerând anularea și repetarea celui de-al doilea tur de scrutin. PSD a afirmat că 263.170 voturi au fost rezultatul fraudei electorale și că prin urmare rezultatul alegerilor a fost modificat. Argumentele în sprijinul acestei afirmații au fost numărul mare de buletine de vot invalidate; numărul mare de voturi exprimate în secțiile de votare speciale, care potrivit reclamanților indicau că nu s-au urmat procedurile corecte de votare; rezultatele votului la secțiile de votare din străinătate, care erau diferite de cele din România, precum și neregulile raportate în străinătate care indicau votul multiplu; coduri numerice personale incorecte și inexistente pe listele de alegători; și numeroasele corectări ale proceselor verbale de la secțiile de votare. Pe 11 decembrie, Curtea Constituțională a dispus ca BEC să efectueze renumărarea și re-examinarea tuturor buletinelor de vot invalidate. Renumărarea s-a încheiat pe 14 decembrie. Din 138.476 buletine de vot invalidate s-au găsit 1.260 valabil exprimate în favoarea D-lui Băsescu și 987 în favoarea D-lui Geoană.

În ce privește celelalte reclamații, Curtea a constatat că afirmația referitoare la secțiile de votare speciale nu a fost dovedită și, mai mult, nu a luat în considerare circumstanțele respective, cum ar fi cabinele și ștampilele de vot multiple care au permis trecerea pe la urne a unui mare număr de alegători. Referitor la secțiile de votare din străinătate, Curtea a considerat că rezultatul în sine nu constituie fraudă electorală, ci ține de opțiunea alegătorilor. Relatări și declarațiile persoanelor care acuzau de fraudă, înaintate Curții ca dovezi, nu menționau autoritatea competentă la care au fost depuse, sau dacă au fost depuse. Referitor la corectările proceselor verbale de la secțiile de votare, Curtea a constatat că au fost efectuate conform prevederilor legii.

Curtea Constituțională s-a pronunțat și în privința a două cereri din partea filialelor PSD și PC din județul Caraș-Severin pentru renumărarea voturilor în cinci secții de votare pentru motive de fraudă și în privința unei reclamații de la filialele PSD și PC din Arad, potrivit căreia a avut loc votul multiplu. Aceste cereri au fost înaintate de BEC care a considerat că nu sunt de competența sa. Curtea a respins toate cele trei cereri ca inadmisibile. Cazul din Caraș-Severin a fost respins pentru motivul că adoptarea unei hotărâri privind renumărarea la nivelul secției de votare și repetarea centralizării voturilor cade exclusiv în sarcina BEC și acestea nu pot fi dispuse decât în cazul în care se observă erori sau discrepanțe în procesele verbale. Spre deosebire de deciziile anterioare, Curtea a decis în privința cazului din Arad că reclamantul nu avea dreptul să se adreseze Curții Constituționale, fiind o organizație locală a unei alianțe politice; prin urmare nu a examinat relevanța cererii, cu toate că a constatat că obiectul cererii este de competența Curții. În fapt, aceste cereri au rămas nerezolvate.

Pe data de 14 decembrie, Curtea Constituțională a stabilit și publicat rezultatele alegerilor, modificate în urma re-examinării buletinelor de vot invalidate, iar pe data de 16 decembrie a validat alegerea lui Traian Băsescu.

XVII. RECOMANDĂRI

Următoarele recomandări sunt oferite spre a fi luate în considerare de autoritățile, partidele politice și societatea civilă din România, în continuarea sprijinului acordat eforturilor acestora de a îmbunătăți desfășurarea alegerilor. OSCE/ODIHR își exprimă disponibilitatea de a asista autoritățile și societatea civilă în aceste demersuri.

A. CADRUL LEGISLATIV

1. Cadrul legislativ electoral ar putea beneficia de adoptarea unui cod electoral consolidat care să reglementeze toate tipurile de alegeri, inclusiv referendumurile. Acest fapt ar elimina inconsecvențele și lacunele generate de aplicarea concomitentă a mai multor acte legislative. Acest cod electoral ar putea fi adoptat de Parlament într-o manieră cuprinzătoare după deliberări și consultări cu toate părțile interesate.
2. Orice amendări ale legislației electorale trebuie efectuate cu suficient timp înaintea alegerilor, de către Parlament. Practica amendării legislației electorale prin Ordonanțe de Urgență ale Guvernului trebuie evitată.

B. ADMINISTRAȚIA ELECTORALĂ

3. Pentru alegerile prezidențiale, pentru a îmbunătăți accesul egal al tuturor candidaților la procesul electoral, candidaților independenți li s-ar putea acorda dreptul de a numi membri în birourile electorale, într-un model similar celui folosit actualmente pentru partidele politice nereprezentate în Parlament.
4. Trebuie să se ia în considerare fie consolidarea AEP cu resurse suplimentare pentru a-și îndeplini îndatoririle mai eficient, fie înlocuirea sistemului actual de administrare duală cu o administrație electorală mai permanentă și profesionistă. În orice caz, administrația electorală trebuie să fie în continuare pluralistă și să includă reprezentanții părților interesate, în special ai partidelor politice și/sau candidaților.

5. Legislația electorală ar putea fi amendată pentru introducerea unor criterii lipsite de ambiguitate pentru selectarea președinților și locțiitorilor BESV, ca de exemplu nivelul studiilor de drept sau în alte domenii și experiența anterioară relevantă. Responsabilitatea selectării și instruirii președinților și locțiitorilor trebuie să revină AEP. S-ar putea lua în considerare crearea unei baze de date cu candidații la aceste posturi. În acest caz, nominalizările ar putea fi înaintate și de alte instituții de stat și locale și de ONG-uri. Dacă se creează o asemenea bază de date, persoanele incluse trebuie instruite periodic și nu cu puțin timp înaintea zilei alegerilor.

6. Chestiunile electorale referitoare la organizarea tehnică a procesului electoral, cum ar fi formatul listelor de alegători și al buletinelor de vot și numărul și locația secțiilor de votare, nu trebuie să fie reglementate prin decizii de Guvern. Asemenea chestiuni trebuie să fie reglementate de legea electorală și implementate prin hotărâri și decizii ale celui mai înalt nivel al administrației electorale, prin consultarea cu autoritățile locale și de stat acolo unde este nevoie.

C. ÎNREGISTRAREA ALEGĂTORILOR

7. Pentru a preveni posibilitatea votului multiplu în secțiile de votare din străinătate, ar putea fi luată în considerare amendarea legislației electorale pentru a înregistra alegătorii care intenționează să voteze la secțiile de votare din străinătate la misiunile diplomatice ale României înaintea zilei alegerilor și pentru a-i radia din liste acolo unde își au domiciliul permanent.

D. ÎNSCRIEREA CANDIDAȚILOR

8. S-ar putea lua în considerare amendarea legii electorale pentru a permite unui alegător să semneze pentru susținerea a mai mult de un candidat potențial la funcția de președinte. Autoritățile electorale trebuie să introducă un sistem pentru a verifica semnăturile de pe listele de susținere, eventual prin examinarea unei mostre. Un asemenea mecanism ar putea fi înființat cu suficient timp înaintea verificării propriuzise a semnăturilor de susținere și ar putea fi comunicat părților interesate. Dacă este necesar, și termenele limită relevante ar putea fi revizuite și adaptate pentru a permite o verificare temeinică.

9. Determinarea ordinii candidaților pe buletinul de vot ar putea fi reconsiderată pentru a asigura condiții egale pentru toți candidații la funcția de președinte, de exemplu prin includerea tuturor candidaților în tragerea la sorți, sau prin înscrierea lor pe buletinul de vot în ordine alfabetică.

E. CAMPANIA ELECTORALĂ

10. Pentru a spori responsabilitatea partidelor politice și transparența generală a procesului electoral, s-ar putea lua în considerare revizuirea Legii privind finanțarea activității partidelor politice și a campaniilor electorale astfel încât să includă cerința raportării periodice a cheltuielilor de campanie în cursul campaniei și înaintea zilei alegerilor.

F. MASS-MEDIA

11. Pentru a crește nivelul de informare și pentru a asigura implementarea reglementărilor referitoare la media audiovizuale în cursul campaniei, s-ar putea lua în considerare

- încorporarea regulilor pentru desfășurarea campaniei în media audiovizuale direct în legislația electorală.
12. S-ar putea lua în considerare creșterea semnificativă a limitelor minime și maxime ale amenzilor astfel încât să fie corespunzătoare cu contextul mediatic românesc și să reprezinte un real factor de disuadare.
 13. S-ar putea lua în considerare includerea în componența CNA a unor experți în domeniul analizei mass-media nominalizați de instituții de media independente, cum ar fi sindicatele jurnaliștilor sau ONG-urile care își desfășoară activitatea în domeniul mass-media.
 14. S-ar putea lua în considerare consolidarea departamentului de monitorizare mass-media al CNA, în ce privește atât alocarea fondurilor cât și instruirea *ad hoc* în analiza cantitativă și calitativă a conținutului. Aceasta ar da CNA posibilitatea de a evalua mai bine respectarea de către media audiovizuale a obligațiilor lor legale detaliate în cursul unei campanii.
 15. În perioada oficială de campanie, CNA ar putea lua în considerare organizarea de ședințe zilnice, pentru a evita întârzierile în rezolvarea posibilelor încălcări ale prevederilor referitoare la mass-media ale legii electorale.

G. VOTAREA, NUMĂRAREA VOTURILOR, CENTRALIZAREA ȘI ANUNȚAREA REZULTATELOR

16. Autoritățile trebuie să ia în considerare introducerea unor mecanisme adiționale pentru a preveni în mod efectiv orice posibilitate de vot multiplu. Autoritățile ar putea lua în considerare limitarea posibilității exercitării dreptului de vot numai la domiciliul înregistrat. Dacă autoritățile doresc să mențină posibilitatea ca un alegător să voteze în altă secție de votare decât cea la care este arondat, trebuie introduse măsuri de siguranță mai puternice și mai eficiente pentru a preveni posibilitatea votului multiplu. În acest scop s-ar putea lua în considerare reintroducerea cărților de alegător.
17. Legea electorală ar putea fi amendată pentru a stipula clar condițiile și termenele pentru renumărarea voturilor. Pentru a asigura integritatea stabilirii rezultatelor corecte, legea electorală ar trebui să prevadă posibilitatea ca renumărarea voturilor să fie efectuată sau supravegheată de un nivel superior al administrației electorale.
18. S-ar putea lua măsuri pentru amendarea legii electorale astfel încât să li se permită să voteze celor care așteaptă la rând în momentul închiderii secțiilor de votare.
19. Pentru a extinde posibilitatea alegătorilor care nu pot părăsi domiciliul de a-și exercita dreptul de vot s-ar putea lua în considerare să se permită depunerea cererilor pentru votarea cu urna mobilă o perioadă mai lungă decât cele două ore în ziua dinaintea alegerilor.
20. Legea electorală ar putea fi amendată pentru a prevedea publicarea proceselor verbale de la BESV pentru fiecare secție de votare în parte pe pagina de web a BEC sau a AEP cât mai curând posibil, dar nu mai târziu de momentul publicării rezultatelor preliminare. Această măsură ar permite observatorilor să verifice că rezultatele au fost anunțate onest și corect.

21. Legea electorală ar putea beneficia de o prevedere referitoare la afișarea proceselor verbale de consemnare a rezultatelor într-un loc clar vizibil și ușor accesibil la fiecare secție de votare.
22. Alegătorii care sunt spitalizați nu trebuie să fie privați *de facto* de dreptul de vot. S-ar putea lua în considerare să se permită acestora să voteze cu urna mobilă, în mod similar sistemului existent pentru persoanele aflate în arest sau pentru deținuții care au drept de vot.

H. RECLAMAȚII ȘI CONTESTAȚII

23. Pentru a se asigura dreptul candidaților de a solicita remedieri eficiente și în timp util este nevoie de mai multă claritate în ce privește regulile referitoare la reclamații și contestații, în special în cursul centralizării rezultatelor. În acest scop s-ar putea introduce în legea electorală un set de termene limită clare pentru reclamații și contestații referitoare la rezultatele alegerilor. S-ar putea stipula în mod clar cine poate depune asemenea contestații, la care autoritate și când. Toate deciziile BEC, inclusiv cele referitoare la reclamațiile împotriva acțiunilor sale, trebuie să fie subiectul controlului jurisdicțional conform angajamentelor OSCE.
24. Trebuie stabilite termene limită clare în ce privește rezolvarea cererilor depuse la Curtea Constituțională după cel de-al doilea tur al alegerilor prezidențiale pentru a se asigura o remediere eficientă și în timp util.
25. S-ar putea lua în considerare revizuirea legii pentru a include posibilitatea anulării alegerilor într-o anumită secție de votare dacă au survenit nereguli într-o măsură care să pună sub semnul întrebării integritatea și autenticitatea rezultatului. Anularea alegerilor în toată țara poate fi luată în considerare într-o etapă ulterioară dacă anularea alegerilor în unele secții de votare ar putea să fie afectat rezultatul.

I. OBSERVAREA ALEGERILOR

26. Pentru a crește nivelul la care procesul electoral este verificat de către partidele politice și nivelul general al transparenței, legea electorală ar putea fi amendată pentru a permite partidelor politice și candidaților independenți să acrediteze observatori. Aceasta ar contribui la menținerea unei distincții clare între observatorii care nu sunt acreditați de partide și observatorii nominalizați din partea partidelor politice, din moment ce sistemul actual nu împiedică în mod efectiv partidele politice să acrediteze susținătorii proprii sub masca observatorilor nominalizați de ONG-uri.
27. S-ar putea lua în considerare o prevedere referitoare la observarea de către observatori locali și internaționali a întregului proces electoral și nu doar a procedurilor desfășurate în secțiile de votare în ziua alegerilor.

ANEXA: REZULTATELE ALEGERILOR

	Primul tur	Al doilea tur
Numărul total al alegătorilor înscriși în listele electorale permanente	18.293.277	18.303.224
Numărul total al alegătorilor înscriși care s-au prezentat la vot	9.946.748	10.620.116
<i>Numărul alegătorilor înscriși în listele electorale permanente care s-au prezentat la vot</i>	9.122.896	9.586.040
<i>Numărul alegătorilor care au votat în altă secție de votare decât cea la care sunt arondați</i>	789.250	986.887
<i>Numărul alegătorilor care au votat cu urna mobilă</i>	34.602	47.189
Prezența la vot (%)	54,37	58,02
Numărul total al voturilor valabil exprimate	9.718.940	10.483.815
Numărul voturilor nule	227.446	136.229
<i>Voturi nule (% din voturile exprimate)</i>	2,29	1,28

Candidat	Primul tur		Al doilea tur	
	Voturi	%	Voturi	%
Traian Băsescu (PD-L)	3.153.640	32,45	5.277.068	50,34
Mircea Geoană (Alianța Politică PSD+PC)	3.027.838	31,15	5.206.747	49,66
Crin Antonescu (PNL)	1.945.831	20,02		
Corneliu Vadim Tudor (PRM)	540.380	5,56		
Hunor Kelemen (UDMR)	372.764	3,84		
Sorin Oprescu (independent)	309.764	3,19		
George Becali (PNG-CD)	186.390	1,92		
Remus Cernea (PV)	60.539	0,62		
Constantin Rotaru (PAS)	43.684	0,45		
Gheorghe-Eduard Manole (independent)	34.189	0,35		
Ovidiu-Cristian Iane (PER)	22.515	0,23		
Constantin-Ninel Potârcă (independent)	21.306	0,22		

Rezultatele pentru al doilea tur reflectă procesul verbal cu rezultatele finale, așa cum a fost amendat ca urmare a deciziei Curții Constituționale prin care s-a dispus renumărarea tuturor buletinelor de vot invalidate.

[Surse: pagina de internet a BEC (www.bec2009p.ro), pagina de internet a Curții Constituționale (www.ccr.ro)]

DESPRE OSCE/ODIHR

Oficiul Pentru Instituții Democratice și Drepturile Omului (OSCE/ODIHR) este principala instituție a OSCE care oferă asistență statelor participante pentru “a asigura respectarea deplină a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, a respecta domnia legii, a promova principiile democrației și (...) a construi, consolida și proteja instituțiile democratice, precum și a promova toleranța în societate” (Documentul Summitului de la Helsinki, 1992). Aceasta este numită dimensiunea umană a OSCE.

OSCE/ODIHR, cu sediul în Varșovia, Polonia, a fost înființat sub denumirea Oficiul pentru Alegeri Libere la Summit-ul de la Paris din 1990 și a început să funcționeze din mai 1991. Un an mai târziu, denumirea Oficiului a fost modificată pentru a reflecta un mandat lărgit care include drepturile omului și democratizarea. Astăzi ODIHR are un staff format din peste 130 de membri.

OSCE/ODIHR este principala organizație europeană în domeniul **observării alegerilor**. În fiecare an coordonează și organizează trimiterea la urne a mii de observatori în scopul de a evalua dacă alegerile în zona OSCE se desfășoară în conformitate cu Angajamentele OSCE, alte standarde internaționale pentru alegeri democratice și legislația națională. Metodologia sa unică oferă o analiză detaliată a tuturor elementelor procesului electoral. Prin intermediul proiectelor de asistență, ODIHR ajută statele participante să își îmbunătățească cadrul electoral.

Activitățile de **democratizare** ale Oficiului includ următoarele domenii: domnia legii, suportul legislativ, guvernarea democratică, migrația și libertatea de mișcare și egalitatea între sexe. OSCE/ODIHR implementează anual un număr de programe de asistență specializate, în scopul dezvoltării structurilor democratice.

OSCE/ODIHR oferă de asemenea asistență statelor participante pentru îndeplinirea obligațiilor de a promova și apăra drepturile și libertățile fundamentale ale omului conform angajamentelor OSCE privind dimensiunea umană. Aceasta se realizează prin lucrul cu diverși parteneri pentru a facilita colaborarea, pentru dezvoltarea capacităților și pentru a contribui cu experiență în arii tematice care includ drepturile omului în combaterea terorismului, sporirea protecției drepturilor omului în cazul victimelor traficului de persoane, educație și instruire în domeniul drepturilor omului, monitorizarea și raportarea în domeniul drepturilor omului, precum și drepturile omului și securitatea de care beneficiază femeile.

În domeniul toleranței și non-discriminării, OSCE/ODIHR oferă statelor participante sprijin pentru consolidarea combaterii infracțiunilor cauzate de ură și cazurilor de rasism, xenofobie, antisemitism și alte forme de intoleranță. Activitățile OSCE/ODIHR legate de toleranță și non-discriminare se concentrează asupra următoarelor domenii: legislație; instruirea privind aplicarea legii; monitorizarea, raportarea și urmărirea combaterii infracțiunilor și incidentelor motivate de ură; precum și activități educaționale pentru promovarea toleranței, respectului și înțelegerii reciproce.

OSCE/ODIHR oferă consultanță statelor participante referitor la politicile ce vizează minoritățile romă și sinti; promovează dezvoltarea capacităților și crearea de rețele în cadrul comunităților rome și sinti și încurajează participarea reprezentanților romi și sinti la elaborarea politicilor.

Toate activitățile ODIHR se desfășoară în strânsă coordonare și cooperare cu statele participante OSCE, cu instituțiile și misiunile OSCE, precum și cu alte organizații internaționale.

Mai multe informații se găsesc pe pagina de Internet a ODIHR (www.osce.org/odihr).